КПСС-эй ЦК-гай РСФСР-тэхи бюродо, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, Россин Совет Федеративна Социалис Республикын колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд, эрдэмтэдтэ, партийна, совет, хүдөө ажахын, профсоюзай, комсомолой эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдтэ, бүхы ажалшадта

Гүрэндэ таряа худалдаха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэжэ, ажалай алдарта илалта туйлаһантайнь дашарамдуулан, Россин Федерациин колхознигууд болон совхозуудай хүдэлмэришэдые, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд болон эрдэмтэдые, партийна, совет, хүдөө ажахын, профсоюзай, комсомолой эмхинүүдэй хүдэлмэрилэгшэдые, бүхы ажалшадые КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет халуунаар амаршалан, баяр хүргэнэ. РСФСР-эй хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд Эхэ оронойнгоо амбаарта 2 миллиард 353 миллион пүүд гэхэ гү, 1962 оной ургаса эхэтэй бүхэли жэл соо тушааһанһаа 135 миллион пүүдээр үлүү ехэ ороохо таряа оруулаа. Эдеэ хоолой гол ургамал — 1 миллиард 270 миллион пүүд шэниисэ гүрэндэ худалдаба.

Россин Федерациин ажалшад энэ гайхамшаг илалтаараа манай ороной экономическа хүсэ шадалые бэхижүүлгэдэ ёһотой һайн хубитаа оруулаа, коммунис ёһоной дээдэ зэргын мэдэрэлтэй, коммунизм байгуулгын хэрэгтэ хизааргүй үнэн байдагаа харуулаа.

Ростовско, Волгоградска, Саратовска, Оренбургска, Омско областьнуудай, Башкирай АССР-эй, Воронежско, Куйбышевска областьнуудай, Татарай АССР-эй, Хальмагай АССР-эй, Пензенскэ, Тамбовско, Белгородско, Эрхүүгэй, Курска, Ульяновска болон бусад областьнууд, хизаарнууд, автономито республиканудай ажалшад оронойнгоо талха тараанай нөөсэ баялигые улам арьбадхахын түлөө тэмсэлсэн, гайхамшаг амжалтануудые туйлаа.

Республикын колхоз, совхозууд энэ жэлдэ саахарай свёкло, хартаабха, овощ бүри ехээр үргууһан, бэлэдхэжэн байна. Хамтын малай тэжээл нёдондо жэлэйхиһээ ехээр бэлэдхэгдээ.

Россин Федерациин колхоз болон совхозууд партиин XXII съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэн, хүдөө ажахынгаа үйлэдбэриие интенсификацилгын, газараа ашаг үрэ ехэтэйгээр эдлэлгын, наг шэбхэ ба минеральна үтэгжүүлгэнүүдые, уһалагдадаг газараа хэрэглэлгын, газар тарялан ба мал ажал хүгжөөхэ хэрэгые болбосон һайнаар эрхилэлгын талаар ехэ хүдэлмэри ябуулжа байнхай.

Ороохо тарялаа ехээр ургуулжа абаха, бэлэдхэхэ хэрэгтэ туйлагдаһан амжалтанууд — колхознигууд болон совхозуудай хүдэлмэришэдэй шэн зоригто ажалай, партийна, совет, профсоюзай, комсомолой организацинуудай, үйлэдбэриин управленинүүдэй зүгһөө эмхидхэлэй, политическа ехэ хүдэлмэри ябуулһанай, социалис мүрысөө, коммунис ажалай түлөө хүдэлөө үргэнөөр дэлгэрүүлһэнэй аша үрэ мүн.

Ороохо таряа, мяха, һү, газар тарялангай болон мал ажалай бусад продуктнуудые саашадаа бүри ехээр абадаг болохын тула, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, продукциин өөрынь үные хямдаруулха, социалис хүдөө ажахын ургаа ехэ арга боломжые хүсэдөөр хэрэглэхын тула РСФСР-эй хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд ехэ, хэрэгүүдые тэдэнэр ажахын зорилгонуудые шиидхэхэ ёһотой байна.

КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет Россин Федерациин ажалшадай алдарта илалтые ехэ омогорхол баярай мэдэрэлтэйгээр тэмдэглэжэ, хүдөө ажахын үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудые саашадань хүгжөөхын түлөө тэмсэлдэ бүри ехэ шэнэ амжалта туйлахыень хүсэжэ, Россин Совет Федеративна Социалис Республика манай орон дотор коммунизм байгуулха хамтын хэрэгтэ зохихо хубитаяа оруулха гэжэ батаар этигэжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлнэ.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ

СССР-эй МИНИСТНҮҮДЭЙ СОВЕТ

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана.

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 255 (10623) | 1964 оной октябриин 27, вторник | Сэн 2 мүнгэн

ҮБЭЛ—ШАНГА ШАЛГАЛТЫН ҮЕ

Сибиримнай шэмэрүүн хүйтэн үдэрнүүдэй ерэхэнь дүтэлөө. Үбэлэй сагта ямаршье һаадгүйгөөр, бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллахын тула эртээнһээ һайнаар бэлдэхэ, байрануудаа дулаалха, түхеэрэлгэнүүдээ бэлдэхэ шухала гэжэ хүдэлмэришэн бүхэн ойлгодог. Үбэлые түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтаа һаа, ямаршье хүйтэн, һалхи шуурганһаа айлтагүй ха юм.

Ажалдаа харюусалгатайгаар хандадаг, түсэбэй ёһоор ажалладаг хүтэлбэрилэгшэд үбэлэй сагай ерэхые мартангүй, хүлеэжэ һуунгүй, бодото хэмжээнүүдые хараалдаг, бэелүүлдэг байна бшуу. Промышленна олон предприятинуудта үбэлдэ бэлэдхэхэ тухай асуудал бүри эртээнһээ партийна, профсоюзна суглаанууд дээрэ зүбшэн хэлсэгдээд, тодорхой хэмжээнүүд хараалагдаа. Республикымнай түрүү предприятинуудай нэгэн—«Электромашина» заводой партийна эхин организациин суглаан дээрэ үбэлдэ бэлэдхэхэ тухай асуудал бүри июнь һарада табигдаад, саг соогоо шухала хэмжээнүүд бэелүүлэгдээ. Мүнөө түс завод үбэлдөөшье амжалтатайгаар ажаллахаар бэлэн.

Ой модоной промышленность республикымнай арадай ажахын шухала һалбаринуудай нэгэниинь мүн. Манай эндэ отологдоһон һайн шанартай модон Эхэ оронноймнай олон шэнэ барилгануудта эльгээгдэдэг. Тэрэшэлэн хюрөөдэмэл материал, шпала мүн лэ олон зүг тээшэ ябуулагдана. Һая болотор модо бэлэдхэлгэ үбэлэй саг зуурын хүдэлмэри байһанаа бүхэли жэлдээ таһалгаряагүйгөөр хэгдэдэг ажал болонхой. Леспромхозууд мүнөө үеын шэнэ техникээр хангагдаа, модошодой дунда элдэб янзын олон мэргэжэлтэд ургаж гаранхай. Тиигэбэшье модо бэлэдхэлгын ехэнхи хубинь үбэлэй сагта бэелүүлэгдэнэ. Тиимэһээ леспромхозуудай үбэлэй үеын хүдэлмэридэ һайнаар бэлэдхэхэ шухала.

Үнгэрһэн жэлдэ үбэлдэ муугаар бэлэдхэһэн леспромхозууд нилээд ехээр ядалдажа, бэрхэшээлтэй байдалда орожо, түсэбөө дүүргээгүй байһаниинь мэдээжэ. Энэ алдуугаа дабтангүй, тэрэнһээ һургаал абажа, ерэхэ үбэлэй хүйтэн сагые түгэс бэлэдхэлтэйгээр угтаха зорилго модо бэлэдхэгшэдэй урда табигдана. Үбэлдөө һаадгүйгөөр хүдэлхын тула юу хэхэ хэрэгтэйб? Мастерска участок бүхэндэ модошодой орожо дулаасаха бүүдхэ, эдеэ хоол бариха столово түхеэрхэ, трактор, машинануудые байлгаха дулаан гараж, заһабари хэхэ нүүдэл агрегат, заһабарилгын нүүдэл мастерской эмхидхэхэ шухала. Үбэлдөө модошодые гэртэһээнь ажалдань хүрэтэр зөөхэ автомашинанууд хэзээ бүхэндэ бэлэн байха зэргэтэй.

Леспромхозуудай хүйтэнэй сагта хэр зэргээр бэлдэһыень шалгажа үзэхэдэ, яһала олон дутагдалнууд элирүүлэгдэһэн байна. «Забайкаллес» комбинадай предприятинуудта үбэлэй үедэ хүдэлхөөр бэлэдхэгдэхэ ёһотой 61 гаражай оройдоо хахадынь шахуу мүнөө бэлэн болгогдоо. Шулуутайн, Итанцын, Худанай, Ардасаанай леспромхозууд нёдондо үбэлдөө модо бэлэдхэхэ, шэрэхэ түсэбөө дүүргэдэггүй, ехэ гээгдэлдэ ороһон юм. Эдэ леспромхозуудай хүтэлбэрилэгшэд нёдондонойнгоо алдууһаа ямаршье тобшолол хээгүй байһаар. Үбэлдэ бэлэдхэл мүнөөшье унжагайрһаар, дулаан гаражууд баригдаагүй зандаа. Үбэлэй хүйтэндэ газаа байлгагдаһан машина, тракторнуудые түргэн хүдэлгэхэнь, техническэ харууһа эмхидхэхэнь, заһабари хэхэнь бэрхэтэй ха юм. Эдэ дутуу дунданууднаа, алдуу эндүүнүүдһээ леспромхоз бүхэнэй хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд һургаал абаха, ажалдаа тобшолол хэхэ болоно.

Ойрын үдэрнүүдтэ үбэлдэ бэлэдхэлгые бүрин түгэсхэхэ, дутагдалнуудаа дары усадхаха, промышленна предприяти, барилгын организаци, түмэр замай транспорт, модо бэлэдхэлэй пункт, мастерска участок бүхэнэй үбэлдэ бэлэн болоһыень хинан шалгаха хэрэгтэй. Үбэлэй үедэ ямаршье бэрхэшээлэй тохёолдоо һаань, һаадгүй һайнаар ажаллаха, түсэбөө, социалис уялгаяа заатагүй дүүргэхэ зорилго промышленна предприяти бүхэнэй урда табигдана. Үбэлэй шанга шалгалта амжалтатайгаар барихаар бэлэн байха, тэрэниие һайнаар үнгэргэхэ гээшэ коллектив бүхэнэй зайлашагүй хэрэг ха юм. Энэ шанга шалгалтада эрхимээр бэлдэжэ, долоон жэлэй түсэбые болзорһоонь урид дүүргэхэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулха гээшэ хүдэлмэришэд, модошод, барилгашад, түмэр замшадай нангин уялга мүн.

ТҮРҮҮ ҺААЛИШАНДА—АЛТАН ЧАСЫ

Үнеэн бүриһөө жэлдэ 2 мянган литр һү һааһан һаалишанда алтан часы шан үгэхэ гэжэ жэлэй эхиндэ шиидхэгдэһэн. Тэрэ үедэ иимэ амжалта туйлаха гээшэ дабагдашагүй ехэдэ тоологдоһон. Юуб гэхэдэ, нёдондо эгээн бэрхэ һаалишан үнеэн бүриһөө 1200 литр һааһан байгаа бшуу.

Колхозой бүхы һаалишадай дунда социалис мүрысөөн шэнэ хүсэтэйгөөр дэлгэрээ һэн. Энээнэй эсэстэ колхознай бүри сентябриин эхеэр гүрэндэ һү худалдаха түсэбөө дүүргэһэн. Мүнөө жэлэй түсэбһөө гадуур 330 центнер һүн тушаагданхай.

Ажалай түрүүшүүл Вера Тимофеева, Елена Разуваева, Хаврония Ястребова гэгшэд «аймагай эрхим һаалишад» гэһэн нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Октябриин 1-дэ социалис мүрысөөнэй дүн гаргахада һаалишан Вера Тимофеева 18 үнеэнэй түс бүриһөө 2000 литр һү һааһан байба. Тиигэжэ социалис мүрысөөнэй гуримай ёһоор энэ һаалишанда алтан часы шан барюулагдаха болоо.

Хэрбээ колхознай нёдондо бүхэли жэл соо 2600 центнер һү гүрэндэ худалдаһан байбал, энэ жэлэй 9 һара соо 3900 центнер тушаанхай. Жэлэй дүүрэтэр түсэбһөө гадуур 1200 центнер һү тушааха зорилготойбди. Тиигэжэ байгша ондо нёдондонойхиһоо хоёр дахин шахуу ехэ һүн гүрэндэ оруулагдахаар хараалагдана.

М. ЧИМИТОВ,
Бэшүүрэй Калининай нэрэмжэтэ колхоз.

ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ—ҺАЙНДЭРТЭ

Манай Сэлэнгын совхозой һаалишад гүрэндэ һү тушааха 9 һарынгаа түсэб болзорһоонь урид дүүргэһэн тухайтаа баяр баясхалантайгаар мэдээсээд, жэлэй түсэб Агууехэ Октябриин һайндэр болотор дүүргэхэ гэһэн зорилго урдаа табяа һэн. Һаалишаднай хэлэһэн үгэеэ хэрэг дээрэнь нэрэтэй түрэтэйгөөр бэелүүлжэ байна. 1964 ондо 8700 центнер һү гүрэндөө тушааха түсэбтэй һэмди. Октябриин 20-ной мэдээгээр 8415 центнер һү тоһоной заводто тушаагдаад байна. Мүнөө совхозоймнай фермэнүүдһээ үдэр бүри 23—24 центнер һүн тушаагдана. Тиимэһээ октябриин 3—4-нэй үеэр Эхэ орондоо һү тушааха жэлэйнгээ түсэб сүм дүүргэхээрбди.

Совхозоймнай Булюутын фермын һаалишад бултанһаа һайнаар ажаллажа, ажалай ехэ амжалта туйлаба. Тэдэнэр энэ жэлдэ һү һааха, гүрэндэ тушааха түсэбөө октябриин 18-да дүүргэһэн тухайгаа мэдээсөө. Энэ фермын һаалишад нёдондо жэлэй өнэ үедэ үдэртөө 870—880 литр һү һаадаг байгбал, мүнөө үдэр бүри 1140—1150 литр абана. Мүн Ехэ-Сагаанай фермынхид нёдондонойхиһоо үдэр бүри 2 дахин шахуу ехэ һү һаана. Энэмнай имагтал һаамхай үнеэдэй харууһалга һайжаруулжа, тэжээлэй рационда белогоор баян элдэб янзын тэжээлэй зүйлнүүдэй оруулагдаһанай ашаар туйлагдаа. Гидролизно аргаар буйлуулагдаһан һолоомо үнеэдтээ үгэжэ эхилһээрнай, һү һаалимнай үдэр бүри дээшэлжэ захалаа һэн. Мүн искусственна һү өөһэдөө бэлэдхэхэ, тугалнуудтаа уулгадаг болообди.

Һаалишадай дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэнхэй. Энэ мүрысөөндэ Надежда Тадвашкина, Долгоржап Данзанова, Бальжит Нимаева, Аграфена Якимова гэгшэд эрхимлэжэ ябана. Тэдэнэр энэ жэлдэ һү һааха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэнхэй. Һаалишад Б. Будажапова, С. Бальжинимаева, Б. Жамбалова гэгшэд мүн лэ һайнаар ажаллажа, һү һааха түсэбөө үглөө мүнөө дүүргэхэ дүтэлөө.

Н. МЕЛЬНИКОВ,
Сэлэнгын совхозой директор.

Улаан-Үдын Буряадай мебельно-модо болбосоруулгын комбинадай уһанһаа модо гаргадаг цехтэ коммунис ажалай ударник Александр Феофанович Татарников 15-дахи жэлээ хүдэлжэ ябана. Тэрэнэй даажа байһан гурбан бригада Агууехэ Октябриин хүндэлэлдэ жагсаад, халаанайнгаа нормо 150 процент хүрэтэр дүүргэнэ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тус комбинадай уһанһаа модо гаргадаг цехэй мастер Александр Татарников.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ СССР-эй МИНИСТРНУУДЭЙ СОВЕДТЭ

Россин Федерациин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд КПСС-эй XXII съездын шиидхэбэринүүдые, партиин Программые бодото дээрэнь бэелүүлэн, энэ жэл гүрэнэйнгөө амбаарта 2 миллиард 353 миллион пүүд гэхэ гү, 1962 оной ургаса ехэтэй бүхэли жэл соо тушааһанһаа 135 миллион пүүдээр үлүү ехэ ороохо таряа оруулжа, таряа бэлэдхэхэ түсэбөө болзорһоонь урид дүүргээ гэжэ КПСС-эй ЦК-гай РСФСР-тэхи Бюро, РСФСР-эй Министрнүүдэй Совет КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ айладхана. Совет Эхэ оромнай иимэ ехэ ороохо таряа урдань хэзээшье Россин Федерациһаа абаагүй юм. Эдеэ хоолой гол ургамал болохо 1 миллиард 270 миллион пүүд шэниисэ бэлэдхэгдээ. Гэбэшье гүрэндөө шэниисэ, гэршүүхэ худалдаха түсэб дүүргэгдээгүй байна.

Гүрэндэ ороохо таряа худалдалга үргэлжэлһөөр.

Ростовско, Волгоградска, Саратовска областьнуудай колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэришэд хүдөө ажахын мэргэжэлтэд ороохо таряа бүри ехээр ургуулжа абахын, бэлэдхэхын түлөө бүгэдэ арадай тэмсэлээр гайхамшаг илалта туйлаа. Доной таряашад гүрэндөө 214 миллион пүүд гэхэ гү, түсэбөөр тодорхойлогдоһонһоо 48 миллион пүүдээр ехэ ороохо таряа худалдаа. Волгоградай областиин ажалшадһаа 212,6 миллион пүүд гэхэ гү, түсэбөөр хараалагдаһанһаа 95 миллион пүүдээр ехэ ороохо таряа Эхэ оромнай абаба. Саратовска областиин колхозууд болон совхозууд Эхэ оронойнгоо амбаарта 200 миллион пүүд ороохо таряа оруулжа, түсэбөө 63 миллион пүүдээр үлүүлээ.

Оренбургска областиин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд Эхэ оронойнгоо амбаарта 152 миллион пүүд, Омско область—101,7 миллион пүүд, Башкирай АССР—90,3, Воронежско область—81,6, Куйбышевска—71, Татарай АССР—56,2, Пензенскэ область—41,6, Тамбовско — 41,3. Белгородско — 36,2, Эрхүүгэй—36,1, Курска—35,1, Ульяновска—31,2, Калмыгай АССР — 21,1 миллион пүүд ороохо гүрэндөө худалдажа, таряа бүри элбэгээр ургуулан абаха ба худалдаха хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулаа.

Тюменскэ, Липецкэ, Кемеровскэ, Орловско, Читын, Рязанска, Тульска областьнууд, Мордвагай АССР, Свердловско, Амарай областьнууд, Буряадай АССР, Томско, Брянска областьнууд, Чувашай АССР, Московско, Ленинградска областьнууд, Приморско хизаар, Псковско, Калининградска, Астраханска областьнууд, Хабаровска хизаар гүрэндэ таряа худалдаха түсэбүүдээ амжалтатайгаар дүүргээ.

РСФСР-эй колхозууд болон совхозууд үрэһэ хүрэнгөөр өөһэдыгөө хангаад, колхознигуудайнгаа ажалай түлөөһэндэ, үгтэхэ шухала хэмжээнэй ороохо таряа илгаад, хамтын мал ажалда хэрэгтэй ороохо тэжээлдэ үлөөгдэһэн байна.

Россин Федерациин газар ажал эрхилэгшэдэй туйлаһан энэ илалтань — хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй шэн зоригто ажалай партийна, совет, профсоюзай, комсомолой организацинуудай, үйлэдбэриин управленинүүдэй хэһэн эмхидхэлэй ба политическа ехэ хүдэлмэриин аша үрэ, Россин Федерацида КПСС-эй Центральна Комитедэй, Советскэ правительствын саг үргэлжэ үзүүлдэг угаа ехэ туһаламжын аша үрэ мүн. Партийна организацинуудай хүтэлбэри доро, коммунистнууд болон комсомолшуудай түрүү үүргэ дүүргэһэнэй ашаар, колхознигууд ба совхозуудай хүдэлмэришэд эмхидэлтэй ажалай, патриотизмын, Эхэ оронойнгоо үмэнэдэхи уялгаяа ойлгоһон дээдэ зэргын мэдэрэлтэй байһанай үльгэр жэшээ харуулба.

Хабарай оройтоһон дээрэһээ шалтагаалан бэрхэшээлнүүдэй тохёолдобошье, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд хабарайнгаа тарилгые, ургаса хуряалтаяа эмхитэй һайнаар үнгэргөө. Колхозууд, совхозуудтахи газар тарялан болбосон һайнаар эрхилэгдэдэг, минеральна үтэгжүүлгэ ба наг шэбхэ, уһанай газар һайнаар ашаглагдадаг, эрдэм наукын туйлалтанууд, түрүү дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлэн дэлгэрүүлэгдэдэг боложо байнхай.

Ургамалнуудые тариха түрүү технологи шудалхын түлөө механизаторнуудай хүдэлөөн үргэн далайсатайгаар дэлгэрээ.

Коммунис ажалай түлөө хүдэлөөн ажалай баатаршалгын бодото һургуули боложо, энэндэ мүнөө республикымнай 3 миллион үлүүтэй хүдөө нютагай хүдэлмэрилэгшэд, 800 үлүүтэй колхоз болон совхозууд, 50 мянган бригада, отделени, фермэ ба звенонууд хабаадажа байна. Ургаса хуряалгын үедэ хэдэн арбаад мянган комбайнернууд, жаткын машинистнууд, трактористнууд, шофёрнууд болон бусад механизаторнууд эрхим һайнаар ажаллаа.

Колхозууд, совхозуудай ургасаяа хуряалгадань городуудай, промышленна түб газарнуудай ажалшад, вузуудай, техникумуудэй студентнэр, һургуулинууд болон училищинуудай һурагшад ехэ туһа хүргэбэ. Таряа тушаан абадаг пунктнуудай, элеваторнуудай, түмэр, автомобильна ба уһан замай хүдэлмэрилэгшэд таряа бэлэдхэлэй үедэ һайнаар ажаллаа.

Энэ жэлдэ Россин Федерациин колхозууд, совхозууд саахарай свёкло, хартаабха болон овощ ехээр абаха, бэлэдхэхэ ябадал туйлаа. Байгша оной октябриин 20-ной үеэр 19,6 миллион тонно гэхэ гү, али нёдондо жэлэй энэ үеынхиһөө 2,1 дахин ехэ саахарай свёкло, 6,4 миллион тонно гэхэ гү, али нёдондо жэлэйхиһээ 1,5 дахин ехэ хартаабха бэлэдхэгдээд байба. Овощ бэлэдхэлгэ 14 процентээр нэмээ. Тэрэшэлэн үрэ жэмэс, виноград ехээр бэлэдхэгдээ.

Республикын колхозууд ба совхозууд мяха, һү, мүн бусад продукци бүри ехээр абахын, гүрэндөө худалдахын түлөө, хамтын малда хэрэгтэй тэжээл элбэгжүүлхын, малай үбэлжэлгэ эмхитэй һайнаар үнгэргэхын тула шухала эрхэ байдал хангахын түлөө оролдосотой нэтэрүүгээр тэмсэжэ байна.

Гүрэндэ ороохо таряа худалдаха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэһэн тухай айладхаха зуураа, Россин Федерациин колхозууд болон совхозуудай хүдэлмэридэ, хүдөө ажахые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ үшөөл олохон дутуу дундануудай бии байһые мэдэрнэбди. Республикын зарим нютагуудта ороохо тарияанай, бусад ургамалнуудай бага ургаса абтаа. РСФСР-эй колхозууд ба совхозуудай юрэнхы дээрээ үрэһэ хүрэнгөөр 103 процент хангагдаад байхадань, 13 область, хизаар болон автономито республиканууд дотор 1965 оной хабарай тарилгада хэрэгтэй ороохото ургамалнуудай үрэһэн хаагдажа үшөө дүүргэгдээгүй байһаар. Олохон колхоз, совхозууд ба үйлэдбэриин управленинүүд мяха, һү, үндэгэ, ноохо үйлэдбэрилэн абаха даабаринуудаа муугаар дүүргэнэ. Үйлэдбэридэхи эмхидхэлэй хангалтагүй байһанһаа шалтагаалан, олохон колхоз, совхозуудта ажалай бүтээсэ үшөөл бага, абтаһан продукциин өөрынь үнэ ехэ байна. Партийна, совет, хүдөө ажахын зургаанууд эдэ дутуу дунданнуудые усадхан зайсуулха, колхоз болон совхозуудта бии байһан нөөсэ арга боломжонуудые хүсэд дүүрэн ашаглаха хэрэгтэ хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй анхарал оролдолго хандуулна.

Мүнөө республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй бодото хэрэгүүд, һанал бодолнуудынь хүдөө ажахынгаа бүхы хүдэлмэриие эмхитэй һайнаар дүүргэлгэдэ, намарай паар хүсэд хахалха газар тарялангай болон мал ажалай продуктнуудые бэлэдхэлгээр гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэхэ, ерэхэ жэлдэ баян ургаса абахаар бата бэхи үндэһэ һуури табиха хэрэгтэ зорюулагданхай.

Россин Федерациин колхознигууд, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, партийна, совет, хүдөө ажахын, профсоюзай, комсомолой организацинуудай хүдэлмэрилэгшэд болон бүхы ажалшад хүдөө ажахын продуктнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилжэ абахын түлөө эрид шууд тэмсэхөбди, КПСС-эй XXII съездын шиидхэбэринүүдые, Коммунис партиин Программые амжалтатайгаар бэелүүлхын тула хүсэ шадалаа гамнангүй ажаллахабди, манай орон дотор коммунизмын материально-техническэ үндэһэ һуури байгуулха хэрэгтэ зохихо хубитаяа оруулхабди гэжэ КПСС-эй ленинскэ Центральна Комитедые, СССР-эй Министрнүүдэй Соведые найдуулна.

КПСС-эй РСФСР-тэхи ЦК-гай БЮРО

РСФСР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ

ТҮНХЭНЭЙХИДЭЙ БЭЛЭГ ИИМЭ

Октябриин алдарта һайндэр дүтэлшоод, Буряадаймнай ажалша, малша хүн бүхэн хубита бэлэгээ бэлдэжэ, үдэр хоногой үнгэрхэ бүри ажалайнгаа эршэ шангадхажа байна.

Тэрэ тоодо үзэсхэлэнтэ һайхан Түнхэн нютагай һаалишад, малшад, олон бусад баһал ехэ үдэ[illegible] хада халуун дундаа бэлдэнэ. Түнхэнэй аймагай колхоз, совхозуудай һү һаалиин фермэнүүдэй хүдэлмэрилэгшэд, һаалишад илангаяа шалгарна. Ноябриин долоон болотор һү һааха, гүрэндэ худалдаха жэлэйнгээ уялтые эдэнэр бүгэдэ дүүргэхэ мүрысөөндэ жагсанхай. Юбэ һарын туршада түнхэнэйхид 50 мянга 22 центнер һү тушаажа, түсэбөө горитойгоор үлүүлээ һэн. Түрүүшүүлэй тоодо «Маяк» колхозойхид, Саянай совхозойхид оролсоно. Эдэ ажахынууд гүрэндэ һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб уридшалан дүүргэһэн байна.

Һү һаали улам улам ехэдхэхэ тэмсэлдэ ороһон түнхэнэйхидэй дундаһаа Харбяадай һү һаалиин фермынхид тодоржо гараа. Коммунис ажалай фермын хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэхэ эрмэлзэн оролдожо байһан эндэхи һаалишад сентябриин 22-то гүрэндэ һү худалдаха түсэбөө дүүргэһэн суутай. 2327 центнер һү худалдаха һаа, 6 центнерээр тиихэдэ үлүүлээ һэн. Эдэ үдэрнүүдтэ тус фермын һаалишад, малшад улам эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлжэ, һү һаали элбэгжүүлжэ байна. Үнеэдые зүбөөр харууһалжа, эдеэлүүлжэ, гидролизно аргаар һолоомо буйлуулан шанаржуулжа, эдэнэр ажалдаа амжалта туйлана. Түнхэн нютагта оролдосотой бэрхэ ажалаараа магтуулдаг һаалишад Б. Ц. Саганова, С. Сыренова, Х. Тобхоноева, Д. Санжиева, С. Марганова гэгшэд мүрысөөгшэдэй түрүү зэргэдэ жагсанхай. Эдэнэр түс бүридөө 1300—1500 литр һү һаагаа. «Урда урдын жэлнүүдэйхидэ шэнги, мүнөө болохоёо байгаа ехэ һайндэрөө бултадаа хубита бэлэгээр угтахамнай. Үглөө хүрэхэбди, хэлэһэнээ бэелүүлхэбди» гэжэ эндэхи малшад мэдүүлнэ.

Ганса Харбяадай фермынхид сууда гараагүй, мүн лэ Саянай совхозой түбтэ оршодог Жэмһэгэй фермын һаалишад ана мана ябалсана. Гүрэндэ һү худалдаха жэлэйнгээ түсэб тэдэнэр октябриин 20-до дүүргэһэн. Нёдондонойхидо орходоо үбһэ, тэжээл, илангаяа шэмэтэ тэжээл һурагүй ехээр бэлдэжэ абаһаншье һаа, эдэнэр тэжээлээ эрдэнэһээ гамнахаар шиидээ. Бүхы һолоомоёо дүүһан хэрэглэхэ, гидролизно аргаар эһээжэ, буйлуулжа малдаа эдюулхэ зорилго табиһан. Иимэ буйлуулагдамал тэжээл һайса эдиһэн үнеэдһээ һүн улам ехээр гарана гэжэ эдэнэр этигэнхэй.

Тус совхозой Нугын фермынхид баһал түрүүшүүлһөө гээгдэхэгүй гэжэ оролдоно. Һаядаа эндэхи һаалишад һү һааха жэлэйнгээ түсэб дүүргэхэнь.

Д. ЦЫРЕНОВ,
«Саяны» газетын редактор.

КПСС-эй БОЛОН ПОРП-гэй ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭД УУЛЗАБА

Советскэ Союзай Коммунис партиин, Полшын Худэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин түлөөлэгшэд һаяын үдэрнүүдтэ Беловежскэ сэсэрлиг туха соо уулзаба. Энэ уулзалгада КПСС-эй зүгһөө: КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь нүхэр Л. И. Брежнев, КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр А. Н. Косыгин, КПСС-эй ЦК-гай секретарь нүхэр Ю. В. Андропов хабаадаа.

ПОРП-гэй зүгһөө: ПОРП-гэй Нэгэдэхи секретарь нүхэр Владислав Гомулка, ПОРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр Юзеф Циранкевич, ПОРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, секретарь нүхэр Зенон Клишко хабаадаа.

Хани халуун, нэгэн һаналтай оршон байдалда үнгэрһэн уулзалгын үедэ КПСС-эй болон ПОРП-гэй хоорондын харилсаае саашадань хүгжөөлгын, мүн Советскэ Союзай болон Полшын Арадай Республикын хоорондохи хани холбоое хүгжөөлгын асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэбэ.

ТАРГАН МЯХАНАЙ ФАБРИКА

Эбэртэ бодо малые, илангаяа бурууд, хашарагуудые, хайшан гэжэ, ямар гуримаар (технологи) эдеэлүүлээ, харууһалаа һаа, тэдэниие тон түргөөр түлжүүлхэб, ашаг өхэтэйгөөр шахахаб, таргалуулхаб гэһэн асуудал олоной бодол эзэлдэг болоһоор үнинэй. Энэ асуудал зүбөөр шиидхэжэ шадабал, өхэ хэмжээнэй аад, үнэ сэнгээр хямда үхэрэй мяха абаха байһамнай дамжаггүй. Мүнөө Яруунын совхозой хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд болон ухамай бэрхэ малшад энэ талаар олоной анхарал татамаар бата алхам хэбэ.

Тус совхоздо тугал, буруунуудые намар, үбэл, хабарай үедэ барянда байлгажа, түргөөр түлжүүлжэ, шахан таргалуулха энэ шухала хэрэгые промышленна үндэһэ һуури дээрэ табихаар шэнэ технологи зохёожо, тэрэнээ бодото дээрэнь бэелүүлжэ эхилбэ. Эндэ тэжээл буйлуулха, малые эдеэлүүлхэ, байрыень сэбэрлэхэ гэхэ мэтын хүндэ хүшэр хүдэлмэриие сүм оньһожоруулһан тусхай томодхогдоһон бааза эмхидхэгдэбэ.

Энэ шэнэ үүсхэлэй гол удхые ойлгуулха, тэндэхи ажал хэрэгые харуулха зорилготойгоор Яруунын совхозой түб һуурин болохо Гүндэ тосхондо үхэр түргөөр түлжүүлхэ, шахаха асуудалаар республиканска семинар 1964 оной октябриин 15-да зарлагдаһан бэлэй. Тэрэ семинарта үйлэдбэриин управленинүүдэй начальнигууд, хүдөөгэй парткомуудай секретарьнар, областной партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай хүтэлбэрилхы тушаалтад хабаадаба. Тэрэшэлэн Яруунын үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд эндэ бултадаа уригдаһан байна.

Семинар өхэ һонирхолтойгоор үнгэрөө. Совхозой директор нүхэр А. В. Паршин, главна зоотехник нүхэр К. А. Албашеев, механик нүхэр Б. О. Нимбуев болон эндэхи бусад мэргэжэлтэд мал шахаха энэ баазын ажалай эмхидхэл, технологи, оньһон түхеэрэлгэнүүдэй хүдэлмэри тушаа семинарта хабаадагшадта тодорхойгоор тайлбарилжа үгэбэд.

Яруунын совхоздо түрүүшынхеэ эмхидхэгдээд байһан залуу мал түлжүүлдэг, шахадаг томодхогдоһон, оньһожоруулагдамал баазын байдал тушаа энэ хуудаһан дээрэ хэлэжэ үгэхэ зорилго табигдаһан.

Энэ хуудаһые манай тусхай корреспондент Г. Цыреторов бэлдэбэ.

Түрүүшын алхамууд

ҮРГЭН ЯРУУНЫН үрэжэлтэ баян талаар мэлмэрэн байдаг хэдэн арбаад томо, жэжэ нуурнууд сооһоо Гүндын нуур эгээл гүнзэгынь, тиигээд эгээл сэбэр, тунгалаг номин үһатайнь юм. Энэ нуурай урда эрьедэ республика дотор хамагһаа түрүүн тогтоһон гүрэнэй ажахы болохо Яруунын совхозой центр түбхинэжэ, энэ шадарай оршон тойроной газар дайдые эдлэдэг болоһон түүхэтэй aаб даа.

Республикын аймаг бүхэнһөө мэнэ-мэнэ олоороо морилхоёо байһан айлшадаа амаршалхые хүсэһэн шэнги тэрэ үглөөгүүр Гүндэ нуурай нюруу баруун хойноһоо бууһан һэбшээндэ сохигдон, үргэлжэдөө миралзан, дорюунаар долгилжо байгаа бэлэй.

...Директорэй үргэн салюун кабинедэй айлшадаар дүүрэһэн дары үйлэдбэриин управлениин начальник Гаврил Павлович Тюменцев тэдэнэй аяар холын Яруунa нютаг ерэжэ, ажал хэрэгтэйнь танилсахаяа байһандань баяр баясхалан нютагайхидайнгаа үмэнэһөө хүргэнэ. Удаань тус семинарай ямар гуримтайгаар үнгэргэгдэхэ байһан ушартайнь танилсуулна.

Семинарай гол элидхэлшэ—энэ совхозой директор Алексей Владимирович Паршин эндэ суглараагшадта ажахы тухайгаа богонихоноор хөөрэжэ үгэбэ. Аяар 1929 ондо Яруунын үнэидөө ашаглагдадаггүй байһан нэлэнхы талада тогтоһон энэ ажахы үндэһөөрөө хубилан хүгжөө. Тиихэдэ «Фордзон» гэжэ гурбан трактортай, нэгэ автомобильтай байһан энэ совхоз мүнөө элдэб 85 тракортай, 57 автомашинатай болоод байна. Тиихэ үедэ һанаан зүүдэндэ ороогүй, огто үгы байгаа али зэргын орёо оньһон, олон тооной янза бүриин техникэтэй болонхой гээшэб! Бултанда мэдээжэ хэрэг.

— Тиихэдэ мянга шахуу гектар тарялантай һаа, мүнөө 22 мянга шахуу гектар газарые тарялан эзэлнэ. 1700 толгой үхэртэй һаа, 5600 толгойтой болообди. Нэгэшье толгой хонигүй байһан ажахын хонин һүрэг мүнөө 12 мянганда хүрэбэ,—гэжэ нүхэр Паршин тэмдэглэнэ.

Зүгөөр үнгэрһэн 35 жэлэй туршада хүгжэжэ байха зуураа, үшөө хүсэд гол мэргэжэлээ һая болотор шэлэн оложо шадаагүй байгаад һэн. Мяханай, мяха-һүнэй совхоз гэжэ нэрэтэй болоодшье туршаһан, тарилга ехээр эрхилдэгшье болоһон. Тиигээд тэдэнэйнгээ алиндаа ньшье хүсэд ёһоор мэргэжэгдээгүй. Тогтоһон сагһаа хойшонхи үе соо хүдөө ажахын продуктнуудые худалдажа оруулһан олзонь тэдэниие үйлэдбэрилгэдэ гаргашалһан гаргашаяа харюулдаггүй, тиигэжэ гарзатайгаар хүдэлдэг, гээгдэнги совхоз гэжэ нэрэтэй байһаар.

Ажахыгаа ашаг олзотой болгохын хойноһоо һүүлэй 4—5 жэлэй туршада совхозой хүтэлбэри ехэхэн бодото хүдэлмэри ябуулжа байһан үетэй. Ажалай эмхидхэлэй, маяг хэлбэриие зохихо таараха руунь шэнэдхэн хубилгаха, бэрхэ мэргэжэлтэдээр һалбаринуудаа хангаха талаар хэмжээнүүд яһала абтажа байна. 1963 ондо үйлэдбэриингөө совет дээрэ ажахыгаа гээгдэлһээнь гаргаха, ашаг олзо ехэтэй болгохо хараатайгаар ойрын жэлнүүдтэ бэелүүлхэ хэмжээ ябуулгануудые баталан абаба. Тэдэнь республикын дээдэ органуудта һайшаагдаһан зэргэтэй.

Тэдэнэй үндэһөөр тус совхозой хүдэлмэришэд хадаа **үхэр, хони үсхэбэрилхэ гол һалбаринуудта мэргэжэжэ, тиигэжэ мяха, һү ехээр абадаг, гүрэндөө үгэдэг ажахы болохоор зоригжоһон** бэлэй. Тэрэнэй хажуугаар хамһабари һалбари болгон адуу бариха, тиихэдэ мал ажалай эрилтые хангажа шадаха хэмжээтэйгээр тарян ажал эрхилхээр хараалһан ушартай.

Түрүүшын алхам хэгдэжэ байна. **Яруунын совхоз 1964 ондо гүрэндөө 19,4 мянган центнер һү худалдаха түсэбтэй һаа, тэрэнээ хоёр һара хахадаар урид дүүргэбэ. Жэлэй түгэсэтэр адаг 3000 центнер һү худалдахаар шиидэнхэй. Абтаһан һүнэй өөрынь үнэ түсэбөөр тодорхойлогдоһонһоо гурбан түхэригөөр хямдараад байна. Мяха гүрэндэ тушааха 9 һарынгаа түсэб 110 процент дүүргэнхэй. Жэлэй түсэб лаб дүүргэхэ аргатай. Эхэ орондоо таряа тушааха социалис уялгаяа болзорһоонь урид дүүргэжэ, республикын Хүндэлэлэй самбарта энэ совхоз бэшэгдээ һэмнай. Һооһо, үндэгэ худалдаха жэлэй түсэб үлүүлэгдэһэн жэшээтэй.**

Гэбэшье эдэ түрүүшын ашатайхан амжалтанууд эндэхидэй һанал бодолые амар һуулганагүй. Гол продуктнууд болохо мяхан һүн хоёрые бүри ехээр абадаг болохо, үнэ сэнгыень улам хямдаруулха арга боломжо тус ажахыда угаа ехэ. Илангаяа мяха абалган дээрэ эрид хубилалта хээгүйдэ аргагүй. Ушарынь мяханай совхоз гэжэ гол мэргэжэлтэй һэн туладаа, үйлэдбэриинь мүнөө үеын хэмжээн һанаһанда яашье хүрэнэгүй ха юм. Яалтайб, ямар арга бэдэрэлтэйб?

Тодорхойлон хэлэбэл, **цехүүд доторхи хүндэ хүшэр бүхы хүдэлмэри бултадаа оньһожоруулагданхай, электромоторой кнопко дарахадал бүтэжэ байдаг** болонхой. Энэмнай шадаһан лэ хэрэг болоно ха юм даа.

Лаб дээрэ, түрүүшын үедэ энэ баазада 150 толгой (1963 оной тул) сарнууд шахалганда, 180 эрэ буруунууд түлжүүлгэдэ табигдаад байна. Эдэ малые 7 хүн харууһална. Нэгэ хүн 50 шахамалые, үгы һаа, 45 түлжүүлэгдэхэ буруунуудые харууһалха нормотой. Тэжээлэй кухнида миил 2 хүн хүдэлнэ. Эндэхи ажалай бүхы эмхидэлые бригадир Николай Иннокентьевич Перетолчин ударидана. Энэ нүхэр урда тээнь тугалшан ябаһан бэрхэ малшан, КПСС-эй гэшүүн, фермын партийна эхин организациин секретаряар һая һунгагдаа. Юрэдөө найдамтайшье, мэргэжэл шадабаритайшье хүн юм.

Гол аргань олдоо

МҮНӨӨ ҮЕДЭ колхоз, совхозуудта тугал, буруунуудые түргөөр түлжүүлхэ, шахан таргалуулха гурим энэ сагай эрхэ байдалда тон таарамжагүй болоо. Ямар нэгэн хубилалта хээгүйдэ зохихоо болёо.

— Хожомоо гүрэндэ тушаагдаха үхэрнүүд фермэ бүхэндэ хэдэн олон жэжэхэнүүд гүүртэнүүд болон хубаардаг юм. Энэ ушар үбэлжэлгын үедэ бүришье элеэр үзэгдэхэ. Мүнөө мал ажалда хими нэбтэрүүлхэ тэжээлыень һайса буйлуулжа, амта шэмэ оруулжа эдюулхэ гэһэн эрилтын табигдаад байхада, иимэ байдал бүришье таарамжагүй болонхой. Бэе бэеһээ холо түбхинэһэн гүүртэ бүхэндэ тэжээлэй кухни бариха, ажалыень оньһожоруулха гээшэ тиимэ амар хэрэг бэшэ, — гэжэ совхозой главна зоотехник Константин Андаевич Албашеев хөөрэнэ.

Хэрбээ һаалиин гүүртэнүүд гол түлэб томодхогдонхой, зарим тэды оньһожоруулга хэгдэжэ байһан һаань, харин түлжүүлгын, шахамалнуудай гүүртэнүүдэй ажалай эмхидхэл хуушан хэбээрээ. Залуу мал һайнаар харууһалжа, амта шэмэтэйгээр буйлуулһан тэжээл эдюулжэ түргөөр түлжүүлхэ, бэеынь хүсүүлхэ гээшэ тон шухала асуудал болоно. Муу харууһанһаа, тэжээлһээ боложо, тугал, буруунууд хатайрдадаг, ёһоор түлжэдэггүй. Энээнһээ дулдыдажа, тиимэ олон эрэ малые 3—4 жэлдэ барижа, хэмгүй ехэ гаргаша хэхэ ушар тохёолдодог.

Имагтал жэжэхэн гүүртэнүүдые хамтаруулжа, тэндэхи ажал хүдэлмэри оньһожоруулхаал, энэ дутагдал зайсуулагдаха ёһотой гэжэ гүндыхид тон зүб тобшолол хэбэ. Тиигэжэ зориһоноо эрид шууд бэелүүлжэ захалба. Тэрэнэй гол удхань хайшааб гэбэл иимэ: **гүрэндэ тушаагдаха, үүсэлгэдэхэ буруу, хашарагуудые ехэнхи сэгтань байрада барижа тэжээхэ. Түлжүүлгэ, шахалгые гурбан үе болгон таһалха гурим тогтоогоо.** Гансал июль, август, сентябрь һарануудта иимэ мал һайн бэлшээридэ, хээрэ адуулагдаха юм.

Тугал, буруу байрада барижа түлжүүлгэ, шахалга октябриин 1-һээ эхилнэ. 150 килограмм шэгнүүртэй болоһон буруунууд октябрь, ноябрь, декабрь соо түлжүүлгын цехтэ тэжээгдэхэ болоно. Энэ үедэ түлжүүлэгдэжэ байһан буруунууд сүүдхэдөө адаг 800 граммаар шэгнүүрээ нэмэжэ байха зэргэтэйгээр эдеэлүүлэгдэхэ ёһотой. Тиигэбэл, түрүүшын гурба һарын туршада тэжээгдээд байхадаа, тус бүридөө 220 килограммһаа доошо бэшэ татаха ушартай болоно бшуу.

Иимэ хэмжээнэй шэгнүүртэй болоһон мал январиин 1-һээ шахалгын цехтэ (таһалгада) оруулагдажа, тэжээлэй дээшэлүүлэгдэһэн рацион дээрэ табигдаха байна. Тэдэнэй һууридаа ондоо бүлэг нэгэ янзын шэгнүүртэй буруунууд гүүртэнүүдһээ суглуулагдажа оруулагдаха юм. **Шахалгын цехтэ тэжээгдэдэг мал хоног бүри 1000 граммаар шэгнүүрээ нэмээжэ байхаар эдеэлүүлэгдэхэ зэргэтэй. Иимэ зэргэтэйгээр таргалбал, мартын эсэс багаар энэ мал туд тудтаа 300 килограммһаа доошо бэшэ татаха байха.** Тиигэжэ гүрэндэ тушаагдаха ёһотой болоно бшуу.

Шахалгын цехэй малай тушаагдахадань, түлжүүлгын цехтэ гурба һара байһан бүлэг үхэр орондонь табигдаха. Тэрэнэй байрада баһа шэнэ тугал, буруунууд түлжүүлгэдэ оруулагдаха зэргэтэй. Иигээд лэ түлжүүлгэ, шахалгын цехүүд забһаргүй, саг үргэлжэ конвейерэй гуримаар хүдэлжэ байха болоно бшуу. Иихэдээл **залуу мал түлжүүлхэ, шахан таргалуулха шухала хэрэгые промышленна үндэһэ һуури дээрэ эмхидхэхэ эхин эндэ табигдаад байна.**

Иимэ гуримаар үхэр харууһалха байра байдал, бусад шухала зүйлнүүд эндэ олдоо. Гүндэ тосхон шадар урдань баригдаһан гахайн типовой байрые энэ хэрэгтэ зорюулба. Эндэхи байрануудые үхэр тэжээлгэдэ таарамаар болгожо дууһан заһабарилба, тэжээлэй томо шэнэ цех тодхоо. Иигэжэ мал шахалгын томо бааза түрүүшынхеэ эмхидхэгдэбэ.

Энэ баазын хүсэндөө хүсэд ороод байхада, эндэхи түлжүүлгэ, шахалгын цех бүхэндэ 250 үхэр барянда байжа, нэгэн доро тэжээгдэхэ аргатай болоно бшуу. Энэ баазада түлжүүлгэ, шахалгын үе октябриин 1-һээ июлиин 1 болотор үргэлжэлжэ, сезон соо адаг 750 үхэр эндэ бэеэ хүсэжэ, гүрэндэ тушаагдаха, 250 үхэр бэлшээн таргалуулагдаха гүүртэдэ орохоор хараалагдана гээшэ.

Шахалгын баазада тэжээл буйлуулха цех шэнээр баригданхай. Эндэ малай ууха уһан бүлеэдхэгдэдэг. Тэрэнь хоолойнуудаар сэхэ малай байдаг цехтэ дамжуулагдана. Бурдууг эһээхэ ехэ амһарта газарта малтагдажа, доро һуулгагданхай. Бурдууг ганса талха тарянай зүйлөөр хэгдэнэ бэшэ, харин гидролизно дрожжоор эһээгдэнэ, аарсан болон бусад шухала бодосуудаар амта шэмэ оруулагдана. Мүн тус цех дотор гидролизно дрожжоор һолоомо дэбтээжэ эһээхэ ханзанууд табигданхай, уурал һабажа байха юм. Үдэр бүри эдээн соо 90 центнер иимэ тэжээл буйлуулха аргатай.

Уһа болон тэжээлэй бусад зүйлнүүдые амһартанууд соо эюулхэ, хүдхаха, бэлэн эдеэ һөөргэнь эюулэн абаха хүдэлмэри дууһан вакуум-насосой хүсөөр хэгдэжэ байна. Уһа бүлеэдхэлгэ, бүдүүн тэжээл дэбтээлгэ, эдеэ шаналга, халаалга хадаа халуун уурал элшээр бүтээгдэнэ. Бэлэн болоһон шэнгэншье, бүдүүншье тэжээл хадаа элдэб амһарта соо оньһон аргаар ашагдажа, цех, таһалга бүхэндэ дүүжэн харгыгаар зөөгдэнэ ха юм. Тэрэшэлэн малай аргал шэбхэ, дэбдихэр баһал иимэ харгыгаар гаргагдана, оруулагдана.

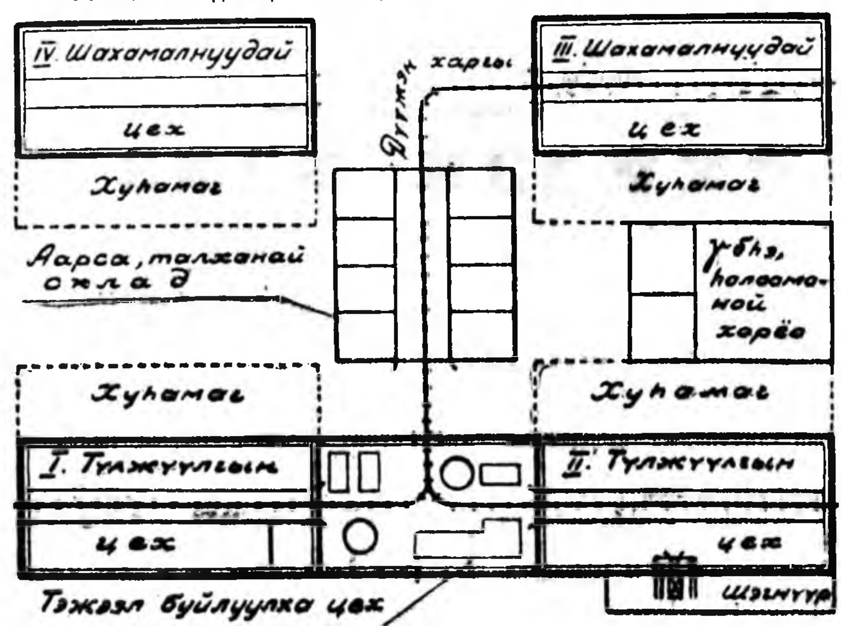

Аарсан—белогоор баян тэжээл

ЭНЭ БАЙРАДА суглуулагдаһан малые түргөөр түлжүүлхэ, таргалуулхын тулада тэдэниие бардам садхааха, шэмэ шүүһөөр баян тэжээлээр хангаха хэрэгтэй ха юм даа. Тиихэдээ малай бэе махабадай хүгжэлтэдэ тон шухала хэрэгтэй белок гэжэ бодосоор тэжээл хүсэд хангагдаһан байха ушартайнь мэдээжэ. Зүгөөр Яруунын сабшалан хадаа ехэнхидээ гол газар һэн туладаа, үлэн, һобхон ногоотой, белогоор бүришье һаа хомор юм.

Белогой дутаһые яажа усадхахаб, ямар арга бэдэрэлтэйб? Энэ асуудал тушаа совхозой мэргэжэлтэд, илангаяа директор нүхэр А. В. Паршин (өөрөө урдань главна ветеринар байһан), главна зоотехник нүхэр К. А. Албашеев болон бусад нүхэд нилээд бодолгото болоһон гэхэ. Тус зорилгые эндэхи нютагай эрхэ байдалай ёһоор имагтал аарсан шиидхэжэ шадаха байһыень элирхэйлбэ. Аарсанай һайн талыень нютагай үбгэд, хүгшэдэй хөөрөөн, захааминайхидай дүй дүршэл лаб баталжа үгэбэ.

Тээд урданай гуримаар аарса даража, хэдэн зуугаад, мянгаад малые хангахань бэрхэтэй ха юм. Тиигэбэшье аарса ехээр дараха арга өндэ бии байгаа. Машинадагдаһан һүе урдань гахайда эдюулдэг һэн. Харин мүнөө эндэхид гахайнуудаа Нарһатын совхоздо үгэнхэй. Тэдэнэй эдидэг һү хуу аарсан болгоходо яахаб. Зундаа үнеэдэй түлэг һүтэй байхада эндэхи тоһоной заводһоо 130—140 центнер машинадагдаһан һү абажа болохо аргатай бшуу. Тиихэдээ аарса үйлэдбэрилхэ цех эрхэ бэшэ эмхидхэхэ шухала болоо һэн. Эндэхи хүдэлмэри хуу оньһожоруулагдаһан байха зэргэтэй. Хүнэгүүдээр һү зөөжэ, торхо һабанууд соо эдүүлжэ, хонхон тогоон соо сагаа бусалгажа хойноньгаралтай аал? Үгы бэд даа. Бүтээсэ ехэтэй онол арга олохо хэрэгтэй.

— Аарса даралгые июниин һүүл багаар хүсэндэнь оруулаа бэлэйбди. Шэнээр үүдхэһэн юумэ аад, түрүүшээр яһала тухашарагдаһан байха. Тиигэбэшье яһала дүршэлыень олообди, саашадаа улам нарижуулагдаха байна. Аарсан ганса белогоор ехэ байхаһаа гадна, малые гэдэһэ хотын үбшэ хамшагта диилдэшэгүй болгодог зүйл ха юм,—гэжэ А. В. Паршин аарса хадагалдаг сарай доро сугларһан хүнүүдтэ хөөрэжэ эхилнэ. Тиихэдээ аарса бэлэдхэхэ өөһэдынгөө зохёоһон технологиие тодорхойгоор айлшадтаа ойлгуулжа үгэбэ.

Аарса даралгые энэл гахайн байра дээрэ эмхидхэһэн байна. Тэрэ байра тоһоной заводһоо километр тухай газарта байдаг. Энэ байрын тэжээлэй кухни дотор анхан табигдаһан «КВ-200» гэжэ кормозапарник, центробежнэ насос, хоолойнууд, шлангнууд энэ шэнэ үйлэдбэриин гол хүсэниинь болоһон байна.

Тоһоной заводһоо асарагдаһан һүн 4—4,5 тонын багтаамжатай ханза дотор шлангаар һоруулан эюулэгдэнэ. Эндэ 3 тиимэ ханзанууд табигданхай. Тэдэнэй нэгэниинь эрхэ бэшэ гурба хоноод хооһорхо зэргэтэй. Ханза соо эюулэгдэһэн һүн эндээ 3 үдэрэй туршада эдэжэ, гашалжа эһэдэг юм. Түргэн эһээхын тулада һүн соотоо хүрэнгэ нэмэхэдэ һайн.

Эдэһэн һүеэ насосой хүсөөр һайса, изармаггүй болотороо хүдхаһанай удаа 500 литр һүнэй багтаха тогоонууд соо эюулдэг. Тэндэ 6 иимэ тогоон бии. Тэдээн дотор запарнигһаа шлангаар халуун уурал оруулагдажа, тэрэнэй хүсөөр айраг бусалдаг зэргэтэй. Һайса бусалгаһанай удаа байра шадар баригдаһан тусхай сарай доро зузаан хабтагайгаар хэгдэһэн томо ханза соо хоолойгоор дамжуулан, насосоор татуулан гоожуулагдана.

Эдэнхэй бусалһан энэ зүйлнай аарсан болохо сагаан болоно гээшэ aаб даа. Аарса дараха хайрсаг 10—15 тонын багтахаар хэгдэнхэй. Өөрынь шара шүүһэнэй нэбтэржэ гарахаар үлэ мэдэм забһартай. Зүгөөр өөортонь, мүн хананууддань мэшээгэй бүд үргэлжэдэнь хадаатай. Иимэ ехэ ханзые аарсаар гансата дүүргэжэ болохогүй. Шара шүүһэниинь муугаар гоожодог, тэрээнһээ боложо, бүритажа болодог юм.

Аарса даралга хожомтожо эхилбэшье һаа, 750 центнер белогоор баян үнэтэ тэжээл эдэнэр бэлэдхэжэ шадаа. Ерэхэ жэлдэ энэ үйлэдбэриие үшөө нарижуулха, бүри бүтээсэ ехэтэй болгохоор хараална. Гадна малай тэжээлдэ шара шүүһыень хэрэглэдэг болохоор бодомжолонхой. Силослогдоһон ногоондо тэрэниие холёо һаа, муу байхагүй ёһотой гээд эндэхид хөөрэлдэнэ.

Аарса даралган дээрэ оройдоол хоёр хүн хүдэлжэ гараһан байна. Дулма Будажаповна Цыбенова, Степанида Васильевна Рый тэгшэд ашаг туһатай ажал хэһэн, ехэ хэмжээнэй белогтой тэжээл бэлдэжэ, совхоздоо үгэһэниинь урматай. Тэдэнэй бүтээһэн юумые айлшад бүришье һонирхожо хараба, үзэбэ бшуу.

Яруунын совхоздо үхэр шахаха шэнэ технологи зохёогдобо. ✦ Томодхогдомол, оньһожоруулһан шахалгын баазатай болобо. ✦ Тэндэ хожомоо сезон соо 750 үхэр шахагдаад, гүрэндэ тушаагдаха юм. ✦ Аарсан—белогоор баян тэжээл. ✦ Аарса даралга оньһон аргаар хэнэ. ✦ Научна үндэһөөр зохёогдоһон тэжээлэй рацион. ✦ Тэрэнэй ашаар түлжүүлгэдэ байгаашад 800 граммаар, шахамалнууд 1000 граммаар хоног соо таргалжа байха. ✦ Урмашуулхы удхатай ажалай түлөөһэнэй гурим. ✦ Түрүүшын ээлжээндэ абтаһан центнер мяхан бүриһөө 7 түхэриг 98 мүнгэнэй сэбэр олзо оруулхань. ✦ Ерэхэ үедэ үнеэдээ 3000-да хүргэхэнь. ✦ Абтаһан тугалнуудайнгаа хахадыень шэнэ гуримаар тэжээжэ, жэлэй туршада толгой бүриинь адаг 300 килограмм болгохонь. ✦ Үшөө нэгэ томо шахалгын бааза бариха зорилготой.

Тэжээлэй рацион, ажалай түлөөһэн тухай

ТҮЛЖҮҮЛГЭ, шахалгын баазада мүнөө лаб дээрээ 330 толгой үхэр харууһалагдана гээд тэмдэглээ һэмди. Тэдэниие эдеэлүүлжэ байһан 10 хүн (поварнууд болон бригадиртаяа) **хоног бүхэндэ шахамалнуудаа толгой бүриинь 1000 граммаар, түлжүүлэгшэдээ—800 граммаар нэмээжэ, 75—80 хоногой туршада эдэ малаа 228 центрнерээр таргалуулха түсэбтэ даалгабаритай.**

Иимэ жэшээтэйгээр малаа мяхажуулжа, таргалуулжа шадахашье байна. Ушарынь эндэ мэргэжэлтэдэй ухаагаар тэжээлэй научна үндэһөөр рацион зохёогдонхой, тэрэнээ хуули болгон бэелүүлжэ оробод ха юм. Толгой бүхэнэй тэжээлэйнь нэгэ үдэрэй рацион хайшаа юм гээд харабал:

ШАХАЛГАНДА ТАБИГДАҺАН МАЛДА:

Тэжээлэй нэрэ	Шэгнүүрынь (кг)	Тэжээлэй единицэ (кг)	Протеин (гр)
Үбһэн (пырей)	5	2	150
Зелёнка	3	1,2	90
Ешмээн	2,5	2,5	203
Горох	0,5	0,6	85
Аарсан	1,0	0,85	170
Обёосой һолоомон	5	1,5	55
хамта	—	8,7	753

ТҮЛЖҮҮЛЭГДЭЖЭ БАЙҺАН МАЛДА:

Тэжээлэй нэрэ	Шэгнүүрынь	Тэжээлэй единицэ (кг)	Протеин
Үбһэн (пырей)	5	2	150
Зелёнка	2	0,8	60
Ешмээн	1,5	1,5	120
Горох	0,5	0,6	85
Аарсан	0,5	0,43	85
Обёосой һолоомон	3	0,9	33
хамта:	—	6,2	533

Иимэ зэргэтэй байна. Энэл рацион мүнөөнһөө баримталагдажа эхилэнхэй. Һолоомон хадаа гидролизно дрожжоор дэбтээгдэн эһээгдэжэ үгтэнэ. Тиихэдэ талханай зүйлые дрожжоор эһээһэн бурдууг болгожо, **аарсантай холижо,** малда эдюулдэг байна.

Лаабан ажалдаа хүдэлмэришэдэй эзэн ёһоор, абьяас оролдосотойгоор хандалга, эрхим амжалта түйлалга хадаа зүбөөр табигдаһан ажалай түлөөһэнһөө гол түлэб дулдыдаха байна. Тиимэһээ **эндэ хүдэлдэг ажалшадай ажалай түлөөһые имагтал абаһан продукциинь хэмжээгээр түлэхэ гурим тогтоогдонхой.** Нэмэжэ абаһан центнер мяханай түлөө шахамалнуудые харагшадта 6 түхэриг 28 мүнгэ (түрбүүландань), түлжүүлэгдэхэ мал харагшадта 8 түхэриг 73 мүнгэ (дүрбэн хүн), кухниин хүдэлмэришэдтэ 1 түхэриг 54 мүнгэ (хоёр хүн), бригадирта 1 түхэриг 9 мүнгэ үгэхөөр тодорхойлогдонхой.

Гадна шэгнүүрээр түсэбтэ даалгабаряа үлүүлэн дүүргээд байгаа һаань, **түсэбһөө гадуур абтаһан мяханай сэнгэй 20 процентыень малшадта нэмэлтэ түлбэри болгон хубааха юм.** Зарим ушарта арбан килограмм хүрэтэр мяхаарньшье үгэжэ боломоор гэжэ бодомжолоо. Түсэбтэ даалгабаряа дүүргэнхэй хүнүүдтэ **тарган мяха абаһанайнь түлөө гэжэ салин дээрэнь центнер бүхэнэй 2 түхэриг нэмэжэ түлэхэдэ,** мүн лэ таарамжатайда тооллоно.

Түлжүүлгэ, шахалганай малай томо баазада хүдэлэгшэдэй хэһэн ажалай иимэ зэргэтэйгээр түлэгдэжэ, материальна талаар урмашуулагдажа байхада, ажалайнь хэзээшье бүтээсэ ехэтэй байхань найдамтай.

БААЗАДА ТАБИГДАҺАН МАЛНУУДЫЕ ХАРУУҺАЛХА ГУРИМ

Хүдэлмэриин нэрэ	Бэелүүлхэ сагынь (часаар)
1. Бүдүүн тэжээл үгэлгэ	6,00— 6,30
2. Малай байра сэбэрлэлгэ	6,30— 8,00
3. Үглөөнэй уһалалга	8,00— 8,30
4. Бурдуугаар эдеэлүүлгэ	8,30— 9,30
5. Бүдүүн тэжээл үгэлгэ	9,30—10,00
6. Амаралта	10,00—14,00
7. Үдын уһалалга	14,00—14,30
8. Дрожжоор эһээгдэһэн тэжээл үгэлгэ	14,30—15,00
9. Амаралта	15,00—16,00
10. Газаагуур бэлшээлгэ	16,00—18,00
11. Малай байра сэбэрлэлгэ	16,00—17,00
12. Бүдүүн тэжээл үгэлгэ	17,00—18,00

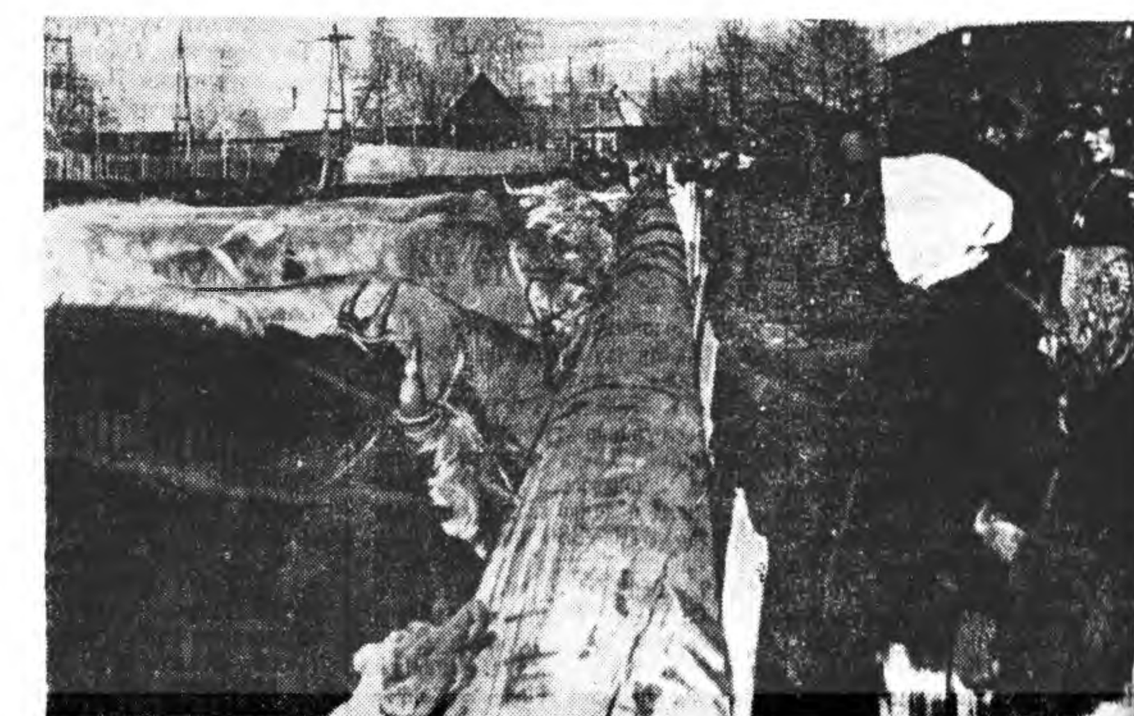

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Нарһагада болоһон хүдөө ажахын выставкэдэ асарагдаһан Яруунын совхозой мяханай элдэб үүлтэрэй бухануудые хаража байна. И. ОСЕТРОВОЙ фото.

Юун түйлагдахаб, ямар түсэбтэйб?

ЗАЛУУ МАЛ түлжүүлхэ, шахан таргалуулха хуушан ёһо гуримые усадхажа, томодхогдоһон, сүм оньһожоруулагдаһан бааза эмхидхээд байхада, тус совхоз нилээд бариишатаха байна. Мүнөө шэнэ гуримаар харууһалганда табигдаад байһан малда (нэгэ ээлжээнэй үедэ) хамтадаа 15.489 түхэриг мүнгэн гаргашалагдаха зэргэтэй. Тиихэлээрээ абтаһан нэгэ центнер мяханай өөрынь үнэ 68 түхэриг 2 мүнгэтэ болоно. Нэгэ центнер үхэрэй мяхан гүрэнэй бэлэдхэлэй сэнгээр 76 түхэригтэ. Иимэһээ **абтаһан центнер мяха бүриһөө 7 түхэриг 98 мүнгэнэй сэбэр олзо орохо жэшээтэй.**

Яруунын совхоз нёдондо 944 толгой үхэр тушаажа, хамтадаа 2422 центнер мяха гүрэндэ худалдаһан байгаа. Үхэрнүүдынь дунда зэргээр 257 килограмм татаһан болоно. Түсэбэй ёһоор центнер мяханай өөрынь үнэ 55 түхэриг 47 мүнгэтэ болохоор хараалагдаһан байгаа һаа, 101 түхэриг 06 мүнгэтэ болоһон байгаа. Гүрэндэ худалдаһан центнер мяханиинь дунда зэргээр 74 түхэриг 20 мүнгэтэ болобо. Иигэжэ тус совхоз центнер мяхан бүридөө 26 түхэриг 86 мүнгэнэй гарзада ороһон. Харин мүнөө нэбтэрүүлэгдээд байһан гуримаар үхэр шахалга эмхидхэгдэһэн байбал, тэдэнэр 19,3 мянган түхэригэй сэбэр олзо совхоздоо оруулжа болохо зэргэтэй байгаа ха юм.

Эбэртэ бодо мал шахалган, тугал, буруунуудые түлжүүлгэн дээрэ яруунынхидай жэшээгээр шэнэ ёһоной технологи нэбтэрүүлжэ, энэ хүдэлмэриие промышленна үндэһэ һуури дээрэ өмхидхэбэл, ашаг үрэ ехэтэй, олзотой байха байһыень дээрэ дурдаһан зарим тэды тоо, баримтанууд эли тодоор гэршэлжэ үгэнэ бшуу.

Гадна али зэргын хүнэй, техникын ехэ хүсэнэй, мүнгэ зөөриин алмагдахатай хамта, тушаагдаха, үүсэлгэдэхэ мал ажахы дээрээ үни удаан баригдахаяа болихо, тон богонихон, имагтал хахад жэлэй туршада гэхээр бэеын хүсөөха арга шадабари олдоно гээшэл.

Яруунын совхозойхид саашадаа ямар зорилго урдаа тибинаб гэбэл, **энэ шэнэ бааза дээрэ түлжүүлэгдэжэ, шахагдажа байһан үхэрэй тоо толгойе бүри һаяын сагта 600—650-да хүргэхэ. Ойрын жэлнүүдтэ үнеэдэйнгээ тоо толгойе 3000-да (мүнөө 2235) хүргэжэ, жэлдээ адаг 2800 тугал абаха зорилготой. Эдэнэй хахадыень (эрэмүүдыень) эрхим харууһанда табижа, жэлэй туршада тус бүриинь 300 килограммтай болгожо, гүрэндөө тушаахаар харааланхай.** Тиихэлээрээ үшөө нэгэ иимэ бааза һаяын сагта барихаар хөөрэлдэжэ байһан үетэй.

Иимэ амжалта түйлаха шадабаритай габшагай бэрхэ малшадшье, ухамай шуран мэргэжэлтэдшье республика соо нэн түрүүлэн мүндэлһэн энэ совхоздо нилээд олон, үшөө олон болохонь дамжаггүй.

УРГАСА ДЭЭШЭЛҮҮЛХЭ АРГА

Б. СЕМЕНОВ,
КПСС-эй обкомой, республикын Министрнүүдэй Советэй партийно-гүрэнэй хиналтын комитедэй түрүүлэгшэ.

Республикын колхозникүүд, совхозуудай хүдэлмэришэд Эхэ орондоо ороohо таряа, хартаабха худалдаха, үргэлжэ социалис уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлээд, ерэхэ жэлэй оролдоходо хэрэглэгдэхэ үрэhэ хүрэхэ бэлдэхэ түсэбөө дүүргэбэ. Тиимэ hү, үнидэгэ худалдаха, тушааха гурбан кварталай түсэб мүн лэ амжалтатайгаар дүүргэгдэө. Үбhэ, силос болон концентрированна тэжээл нёдондоноймхиhоо үлүү ехээр бэлэдхэгдэбэ. Энэ жэлэй сагай уларилай хэды таарамжагүй байбашье, ороohо таряанай болон тэжээлэй ургамалнуудай баян ургаса абажа шадаба. Иимэ илалтанууд имагтал таряалангай талмайнуудай хубаарилгын hайжаруулагдаhан, таряан ажалда агротехникын заабаринуудай зүбөөр бэелүүлэгдэhэн, наг шэбхэ болон минеральна үтэгжүүлгэ ехээр хэрэглэгдэг болоhон дээрэhээ түйлагдаа юм. Эдэ бүгэдэмнай хүдөө ажахые интенсификациин замаар эрхилхэ тухай манай түрэл партиин хараа зорилгые бэелүүлэгдэжэ эхилhэнэй түрүүшын дүнгүүд болоно гээшэ.

Тэрэнтэй хамта, хүдөө ажахые улам түргөөр хүгжөөхэ талаар мүнөө хэрэглэгдээгүй ехэ арга боломжонууд бии гэжэ сэхэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Энэ наг шэбхэ болон минеральна үтэгжүүлгэ хэрэглэхэ тухай асуудал хаража үзэе. Наг шэбхэ бэлэдхэжэ, зүбөөр хэрэглэхэ асуудалда КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленум онсо анхарал хандуулhан байгаа. Үтэгжүүлгэ зүбөөр хэрэглэhэн ажахы, бригада, звено, таряашан бүхэн ороohоной, тэжээлэй ургамалнуудай болон овощой баян ургаса абана гэжэ бултанда мэдээжэ болонхой.

Республикын колхоз, совхозуудта мүнөө бии байhан адууhа малhаа жэлэй үбэлжэлгын үедэ аяар хоёр миллион тонно шахуу наг шэбхэ абажа болохоор гэжэ тухайлагдана. Энээ эды шэнээн наг шэбхэ үтэгжүүлгын ондоо зүйлнүүдтэй холёод, газарай хүрьhэндэ оруулдаг болоо, 450—500 мянган гектар таряан үтэгжүүлжэ, 8—10 миллион пуу шахуу нэмэлтэ таряа абаха аргатайбди.

Иимэ ехэ арга боломжонууд ямараар хэрэглэгдэнэб? Мүнөө дээрээ тон муугаар. Сабшалан, таряалан дээрэ наг шэбхэ гаргаха түсэб жэл бүри оройдоол 45—50 процент дүүргэгдэнэ. 1964 ондо 1,5 миллион тонно наг шэбхэ таряалан дээрэ гаргаха түсэб хараалагдаа hэн. Теэд гаргаhан гэжэ 883 мянган тонно гаргагдаа гэхэ гү, али түсэбынь 56 процент дүүргэгдэhэн байгаа. Баргажанай, Зэдын, Хяагтын, Хориин үйлэдбэриин управленинуудай олохон колхоз болон совхозууд наг шэбхэ суглуулжа, сабшалан, таряалан дээрэ гаргаха түсэбөө оройдоол 40—45 процент дүүргэhэн байна.

Зарим колхоз, совхозууд наг шэбхэ хэрэглэхэ асуудалда анхаралаа огто хандуулнагүй. Жэшээлхэдэ, Зэдын управлениин Борьёогой «Коммунизм» колхоз жэл бүри ороohо таряанай, ногооной тон бага ургаса абана. Эндэхин наг шэбхэ суглуулха, тэрэниие хэрэглэхэ түсэб нэгэтэшье дүүргэдэггүй байгаа ха юм. Энэ жэлдэ 15 мянган тонно наг шэбхэ сабшалан, таряалан дээрэ гаргаха түсэбтэй байбал, оройдоол хэдэхэн зуун тонно гаргаа. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоз нютагай үтэгжүүлгэ поли дээрэ гаргаха түсэбөө арай шамай 10 процентдэ хүргөө. Яруунын үйлэдбэриин управлениин «Коммунизм», «Победа», «Дружба» колхозуудта хэдэн жэлэй наг шэбхэ миил үжэжэ, хосоржо хэбтэнэ, теэд тэрэниие тон муугаар хэрэглэнэ. Нимэрхүү жэшээнүүд бусад олон колхоз, совхозуудта үзэгдэнэ.

Эндэ ганса тоо, баримтанууд дурдагдаба. Наг шэбхэ хайшан гэжэ бэлэдхэгдэнэб, хэр ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэгдэнэб?

Ехэнхи колхоз, совхозуудта наг шэбхэ малай байрануудhаа гаргагдажа, ферма, отаранuудые тойруулаад, миил адхагдашана, сабшалан, таряалан дээгүүр бага багаханаар обоологдоно. Ехэнхидээ үбэл, хабар эртүүр гаргагдаад, жэгдэ бэшээр тараагдадаг, зарим обоохойнуудынь тараагдангүй үлэшэдэг байха юм. Намарай паар хахалалгын үедэ наг шэбхэ газарай хүрьhэндэ тон багаар оруулагдана. Олохон агрономууд газарай хүрьhэ муугаар шэнжэлнэ, тиимэ поли дээрэ тэды шэнеэн, тиимэ үтэгжүүлгэ гаргаха хэрэгтэй гэжэ hайнаар мэдэнэгүй. Сабшалан, таряалан дээрэ гаргагдаhан наг шэбхын тоо бүридхэл тон муугаар табигданхай. Энэ хэрэгтэ худалаар мэдээнүүдые үгэхэ, дээдын зургаануудые мэхэлхэшье ябадал үзэгдэдэг.

Адууhа малай фермэнүүд дээрэ үhэнда худхаhан шэнгэрүүлэгдэhэн 100 мянган тонно шэбхэ жэл бүри суглуулжа болохоор. Теэд иимэ ехэ үтэгжүүлгэ хэншье суглуулжа хэрэглэнэгүй.

Наг шэбхэ минеральна үтэгжүүлгэтэй худхаhан холисын, элдэб компостнуудай ороohо таряанай, тэжээлэй ургамалнуудай ургаса дээшэлүүлхэ хэрэгтэ аша үрэ ехэтэй байhаниинь оронoймнай түрүү колхоз, совхозуудай дүршэл эли тодоор гэршэлнэ. Энээнэй удха шанарые Түнхэнэй үйлэдбэриин управлениин ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд hайса ойлгоhон байна. Һүүлэй жэлнүүдтэ эндэхи ажахынууд наг шэбхэ ехээр хэрэглэдэг боложо, кукурузашад, таряашад болон сабшалан үтэгжүүлэгшэд наг шэбхэеэ хоорондоо буляалдадаг болоо. Түнхэнэйхид наг шэбхэеэ бэшэ үтэгжүүлгын зүйлнүүдтэй холижо, компост бэлэдхэдэг болоhон байна. Тэндэхи малай фермэнүүдэй газаагуур ехэ ехэ обоохойнууд харагдаха. Энэмнай юун гээшэб? Компост. Түнхэнэй ажахынууд бүхыдөө 35 мянган тонно компост бэлэдхээ. Ерэхэ жэлдэ 100 мянган тонно компост бэлэдхэхээр хараалагдана. Гэбэшье республикын бусад ажахынуудта компост тон багаар бэлэдхэгдэнэ. Энэ жэлдэ республика дотор 492 мянган тонно компост бэлэдхэжэ хэрэглэхэ түсэбтэй байбал, оройдоол хэдыхэн арбаад мянган тонно Түнхэнэй, Кабанскын, Хяагтын управленинуудай ажахынуудта хэрэглэгдэө.

Республикын ажахынуудта эгээл багаар тоолоходо 4 мянган тонно үнэhэ, 2 мянган тонно шубуунай аргал суглуулха арга бии. Урдандаа комсомолой организацинууд, пионернүүд, һурагшад энэ асуудалаар ехэхэн хүдэлмэри хэдэг байбашье, мүнөө мартагдашанхай.

Наг шэбхэ, үнэhэ, шубуунай аргал зүбөөр хэрэглээ hаа, 90—100 мянган тонно минеральна үтэгжүүлгэ алмагдахаар байгаа. Энэмнай ямар ехэ нөөсэ гээшэб? Иимэ ехэ үтэгжүүлгэдэ эзэн бэшээр хандажа болохо аал? Үгы даа, болохогүй.

Наг шэбхэ, элдэб янзын холисо, компостнуудые бэлэдхэхэ, тэдэниие зүбөөр хадагалха, хэрэглэхэ талаар республикын колхоз, совхозуудта оньhожоруулагдаhан тусхай звено, бригадануудые бии болгохо саг ерээ. Тиимэ звено, бригадануудта элдэб машина, үтэгжүүлгэ машинада ашаха, буулгаха механизмүүдые даалгаха, тодорхой даабари үгэхэ, ажалайнь гол, нэмэлтэ түлөөhэ тодорхойлхо шухала. Ажахы бүхэндэ наг шэбхэ хадагалха байра барижа, иимэ үнэтэ үтэгжүүлгэ энэ үбэлжэлгэhөө эхилээд зүбөөр хадагалжа хэрэглэдэг болохо хэрэгтэй.

«Адууhа малдаа юу дэбдихэбди?»—гэhэн асуудал гаража болохо. Иимэ асуудал гарахашье ёhотой. «Һайн дэбдихэр—тэжээлэй хахадые алмадаг»—гэжэ дүршэлтэй малшад хэлсэдэг. Мүнөө сагта адууhа малда модоной хибэдэhэ, элдэб намаа лабша, торф дэбдихэртэ хэрэглэмээр болоо. Ондоо юумээр дэбдихэр хэхэ аргагүй ажахынуудтал хохир хэрэглэжэ боломоор. Республикын олохон ажахынууд шэбхэеэ дэбдихэртэ хэрэглэдэггүй байна. Кабанскын, Улаан-Үдын, Хяагтын, Баргажанай, Түнхэнэй аймагуудта торфын ехэ хэбтэшэ бии юм. Энээниие малда дэбдихэдэшье hайн, hайн үтэгжүүлгэшье болодог юм.

Хэды тиимэ байбашье hаань, торф ехээр малталга эмхидхэгдэнэгүй. Ганцаал «Сельхозтехникын» Түнхэнэй отделениинхид торф малтажа, 5 мянга шахуу тонно торф-минерально-аммиачна үтэгжүүлгэ, Кабанскынхид—3 мянган тонно шахуу торф холиhон компост бэлэдхэhэн байна. Энэмнай саашадаа хэгдэхэ ехэ хүдэлмэриин түрүүшын алхам болоно. Торф малтажа абахаар бии болгогдоhон отрядууд баһаханууд, хэрэгтэй машина, тухеэрэлгээр хангагдаагүй юм. Торф ехээр малтажа абадаг болоо hаа, адууhа малда дэбдихэрэй hайн зүйлтэй боложо, наг шэбхэеэ үтэгжүүлгэдэ хэрэглэдэг болохо байгаа. Мүн торф шэбхэ хоёрой холидоhон (компост) шанар hайнтай үтэгжүүлгэ болодог ха юм. «Сельхозтехникын» республиканска нэгэдэл, тэрэнэй аймагуудтахи отделенинууд колхоз, совхозуудтай хүсэеэ нэгэдхэжэ, торф малтан абаха тусхай отрядуудые бии болгохо, тэдэниие хэрэгтэй болохо машина, техникээр хангаха зэргэтэй. Мүн үнэhэ, шубуунай аргал ехээр суглуулдаг болохо шухала. Энэ хүдэлмэридэ комсомолшууд, пионернүүд, һурагшад үүсхэл таргажа, өөhэдынгөө хубитые ехээр оруулалсаха аргатай.

Сабшалан, таряалан үтэгжүүлхэ хэрэгтэ республикын промышленна предприятинуудай элдэб янзын үлөөдэhэнүүдые ехээр хэрэглэжэ болохоор. Промышленностиин үлөөдэhэнүүдые шэнжэлхэ талаар научно-шэнжэлэлгын Буряадай комплексно институдай эрдэмтэд туршалгын зарим тэды хүдэлмэри хэжэ, тэдэнэй аша үрэтэйень элирүүлhэн байна. Теэд научно-шэнжэлэлгын, хүдөө ажахын институдуудай эрдэмтэд вольфрам-молибденэй комбинадай, Гусиноозерскын шулуу нүүрhэнэй үлөөдэhэнүүдые үйлэдбэридэ үргэнөөр хэрэглэхэ тухай научна зүүршалалга үгөөгүй байха юм. Тимлюгэй цементын заводой үлэгдэлнүүдые шэнжэлхэ талаар ямаршье хүдэлмэри хэгдэнэгүй. Научно-шэнжэлэлгын, хүдөө ажахын институдуудай эрдэмтэд шулуу нүүрhэнэй, вольфрам-молибденэй, цементын промышленностьнуудай үлөөгдэhэнүүдые гүнзэгыгөөр шэнжэлжэ, тэдэниие таряалан үтэгжүүлгэдэ үргэнөөр хэрэглэхэ тухай өөhэдынгөө научна зүүршалалга, зүбшөөл ойрын сагта үгөхэ зэргэтэй.

Хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ ба бэлэдхэхэ министерство наг шэбхэ, минеральна үтэгжүүлгэ ехээр хэрэглэхэ талаар үйлэдбэриин управленинууд, ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэдэй харюусалга дээшэлүүлхэ, нютагай үтэгжүүлгэ бэлэдхэхэ хүдэлмэриие оньhожоруулха талаар «Сельхозтехникын» отделенинүүдэй үүргэ дээшэлүүлхэ зэргэтэй.

Мүнөө хүдөө ажахые интенсификациин замаар эрхилхэ үнэн сэхэ хараа шугамай бэелүүлэгдэжэ байхада наг шэбхэ, үнэhэ, шубуунай аргал болон минеральна үтэгжүүлгэ зүбөөр хэрэглэхэ ябадал аргагүй ехэ удха шанартай. Тиимэhээ партийно-гүрэнэй хиналтын комитедүүд тэдэндэ туhалха пост болон бүлэгүүд үтэгжүүлгын бүхы зүйлнүүдые бэлэдхэхэ, зүбөөр хэрэглэхэ талаар ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ туhалха уялгатай. Энэ талаар арадай хинагшад бага бэшэ хүдэлмэри хэжэ эхилhэн байна. Минеральна үтэгжүүлгэ түмэр харгын станцинуудhаа зөөжэ абаха хэрэг гуримшуулагдаа, арадай хинагшад элдэб янзын үтэгжүүлгэ хэрэглэлгые ходоодо шалгадаг болоо. Минеральна үтэгжүүлгэ муугаар хадагалжа, гутаажа байhанайнгаа түлөө зарим ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд партийно-гүрэнэй хиналтын Улаан-Үдын, Кабанскын комитедүүдэй зүгhөө зэмэ тохогдоо hэн. Энээгээр hанаагаа амаржа болохогүй. Фермэ, гүүртэ, отара бүхэндэ, ажахы бүхэндэ наг шэбхэ хэр зэргэ бэлэдхэгдэнэб, ямараар хэрэглэгдэнэб гэжэ саг үргэлжын шалгалта табиха саг ерээ.

Тарян тухай бодолнууд

ЗАЛААТА ЗАХАТЫЕНЬ МАГТАМААР

Мухар-Шэбэрэй Бар нютагта Бадма ёбогтой таряашан үбгэжөөл бии. Нюур шарайнь хабарай хаг-суу hалхинда нэрбэгдэжэ, хара зүзаан hаариин үнгөөр хушагдаhан, харин гарнуудынь—катаhан модоной мүшэрнүүд шэнги борье-торье булсуутанхай, хүбхыжэ хүхэршэhэн hудалнуудынь гүрылдэжэ, ургамалай үндэhэ шэнги нэгэ наринаар, нэгэ бүдүүнээр hунаалдан уялаатанхай.

Һаяхана нютагаараа ябахадаа, шэнэ ургасын шэмэтэ хилээмэ Бадма үбгэнэй хараад, шэг шарайгаа гэрэлтүүлжэ, нюдэдөө урин дулаан үнгэ зүhөөр соготуулан байхыень обёоро hэм. Хилээмэ гартаа абахадаа, ямар нэгэн хараа үзөөгүй юумэ бариhандал, аятай зохидхоноор шэмхэлэн, үнэрдөөд, жэгтэй амтатайгаар жажалан амталжа үзөөд, hөөргэнь дүмүүхэнээр табяадхина.

Хилээмэн тухай энэ үбгэнэй hанал бодолые таажа ядажа байтараа, арадай үшөө нэгэ үг заншал hанаандаа оруулаа бэлэйб.

Хилээмэнэй үйрхэйе газарта хаяхагүй, тиихэдэ эгээл хүндэтэй айлшанай угтамжада хилээмэ дабhан хоёр хүндын хэшэг болодог—иимэ заншал таряаша ород арадай дунда үгhаа бии.

Ороohо таряа, хилээмэ иимэ ехэ ёhолол хүндөөр таряашад яахадаа хүреэлнэб, үеhөө үедэ, бүхэли наhаараа таряантай носолдожо хашарhан хүнүүд аад, яахадаа тиимэ ехээр тэрэниие хүндэлдэг зон бэ?

Энэ асуудалда үхибүүншье харюусажа шадаха ааб даа: ажамидархын тула эдеэн хэрэгтэй, харин эдеэнэй дээжэ — хилээмэн, юрын лэ хилээмэн, үдэр бүри эдидэг, хэзээдэшье амта шэмээ алдадаггүй хилээмэн. Юрын гэнэбди. Харин тиимэ юрын, үдэрhөө үдэртэ, үдэр соогоо хэды дахин хэрэглэдэг, тиибэшье хэзээдэшье ой гутаахагүй, амтатайл вандаа байдаг хилээмэн,— иимэл хадаа тэрэ юрын бэшэ болоно бэшэ гү? Ондоо ямар эдеэн иимэ мүнхын амта шэмэтэй байхаб?!

Теэдшье арад зоной энэ ёhолол заншал хилээмэндэ сэхэ хабаатай бэшэл байгаа ёhотой. Харин тэрэниие ургуулжа, хамаг зониие тэжээжэ байhан хүнүүдэй ажал хэрэгые, «алтан гарые», энэрхы hайхан сэдьхэлыень хүндэлhэн арадай үнэмшэлгэ, арадай магтаал юрөөл энэ байгаа бэшэ гү даа!

Тиихэдэ таряашад, тэрэ тоодо Бадма үбгэн, хилээмэн юунэй сэнтэйб гэжэ hайсал мэдэхэ хадаа иимэ ёhо заншалые уг дамжан баримталдаг байгаа бээзэ. Теэд тиигэншьегүй яахаб. Ажалша хүдэр гараар бүтэhэн юумэ бүхэн хүндэтэй, үнэтэй сэнтэй дээрэ тоологдодог, тиихэдэ тэрэниие бүтээhэн хүн бүриишье ехээр хүндэлэгдэдэг—иимэ гурим заншал манай арадта бии. «Алтан гар», «алтан гартан» гэжэ арад зоной байгуулhан хүндын дээдэ нэрэ зэргэ тэдэндэ олгогдодог гээшэ аабза.

Манай Буряад оронойшье таряашад тиимэ нэрэ хүндэдэ хүртэхэ дүүрэн эрхэтэй. Илангаяа мүнөө жэлдэ хэзээ хэзээнэйхиhээ ехэ ороohо таряан абтаба. Найман hаа үлүү миллион пүүд! Энэл даа, Эхэ оронойнгоо мандалда манай таряашадай оруулhан хубитань. Баатар ажал, бахархама илалта!

Энэ илалтымнай суу дуудуулhан кэд гээшэб гээд хараад үзөе. Эдэмнай манай уншагша бүхэнэй танил нүхэд, юрын хүнүүд. Тэдэнэр лэ таряанай түлөө тэмсэлые дууhашагүй, дундаршагүй аялгата дуун болгожо, габьяа солоо дуудуулна. Шэбэртын Ш. Цыдыпов, Хориин О. Рыгзенов, Үшөөтэйн Ш. Идамжапов, Кабанскын М. Шестаков, Улаан-Онгын В. Суслов болон бусад олон комбайнернууд, тракторнстнууд, сеялкэшэд, агрономууд, шофёрнууд—эдэнэйл эрмэлзэл хүсэлөөр, «алтан гараар» алтан шэниисын урасхал манай эндэ жэл бүри долгилон дэлбэрнэл.

Үшөө саашань хэлэхэ болоо hаа, эдэмнайл эсэсэй эсэстэ амитан зонойнгоо баян дэлгэр байдал, хүмүүжэл болбосоролойнь, баяр жаргалайнь эшэ үндэhэ табина үгэдэг хүнүүд ха юм. Теэд таряашан хүнэй ажал эгээл хүндэтэй, дэмбэрэлтэй аад, хүнгэн бэшэ хэрэг лэ. Таряа ургуулжа абахын тула хүсэ хүлhөө, хаба шадалаа, оюун ухаагаа бүрин зорюулха хэрэгтэй. Тиигэбэл, амжалта түйлахаш, үгы hаа—хооhон үлэхэш. Байгаалиин жама ёhые хазаарлахын тула ухаан бодол, онол арга, хүсэ шадал хэрэгтэй бшуу.

Бэшүүрэй совхозой суута комбайнер Ш. Цыдыповhээ, али дээрэ дурсагдаhан Бадмашье үбгэнhөө таряан ажал тухай асуугаад үзэгты. Газарай хара шорoйе адха соогоо абажа үнэрдөөд үзэхэдөө, үрэжэл тухайнь эрдэмтэдhээ өөрэгүй мэдэхэ болохын тула хэды ехэ оролдолго, хэды ехэ зориг хэрэгтэйб гэжэ ойлгохол байхат. Үгышье hаа, энэ намар Мухар-Шэбэрэй, Бэшүүрэй, мүн республикымнай бусад нютаг бүхэндэ таряан далай дээрэ болоhон тэмсэл байлдаае хараа hаа, одоол үльгэр домогой үзэгдэлнүүдые үзэhэн лэ байхат.

...Юрэдөөл, таряан бэлээр абтадаггүй. Үльгэр соохидол, өөрөө ургаад, өөрөө хурягдаад, амбаар соо орошодоггүй. Хилээмэнэй амта танихань бэлэншье hаа, ургуулжа абахань уршагтай гэжэ дэмы хэлсэдэггүй. Тиимэл хадань, арад зон таряашан хүниие хүндэлжэ, hайн hайхан гурим заншал байгуулжа, ажабайдалаа шэмэглээ.

Мүнөөшье шэнэ ургасын шэниисээр бариhан, «алтан гартанайнгаа» хэшэг дээжэ—хилээмэнэйнь амта үзэжэ, гүн сэдьхэлhээ hайшаал хүргэжэ, залаата захатыень магтан дуулаял.

М. НИМАЕВ.

Зүүн-Сибириин технологическа институдай студентнэр Хэжэнгын совхоздо ехэхэн туhа хээ. Тэдэнэр 26 үдэрэй туршада таряа хуряалга, ороohо сэбэрлэлгэн дээрэ ажаллаа. Совхозой хүдэлмэришэд студентнүүдэй аша туhада тон баяртай. Ороohо сэбэрлэлгэн дээрэ илгаржа ажаллаhан Людмила Курмакова Светлана Сычева хоёрые манай зураг дээрэ харанат.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Соёлой съездын урда тээ

ТОДОРХОЙ ТҮСЭБ ХАРААЛАА Д...

Октябриин революциин 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулан, гурбан жэлэй соёлой доболго хэхэ гэhэн хүдэлөөн республика доторнай улам дэлгэржэ байна. Хото, хүдөөгэй партийна организацинууд соёл гэгээрэлэй хүдэлмэри үргэдхэжэ, hайжаруулхын тула тодорхой хэмжээ, түсэб хараалгануудые зохёоно. Соёлой эмхи зургаануудта бии байгаа дутуу дунданууудые элирүүлэн шүүмжэлнэ, тэдэниие дары сэдхэхын тула тогтоол, шиидхэбэринүүдые абана.

Эндэ hаяшаг Онохойн совхозой партийна организациин дэргэдэ отделенинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй, культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй, эмхин партийна, профсоюзна организацинуудай ударидагшадай үргэн зүблөөн татагдаа. Тэндэ соёлой гурбан жэлэй доботолго эмхидхэхэ тушаа асуудал зүбшэгдэн хэлсэгдээ. Зүблөөндэ хабаадагшад ажалшадые культурна талаар хангаха ябадалда үзэгдэдэг дутуу дунданууд тухай эрид шүүмжэлэл хээ. Совхозой хүтэлбэрилэгшэд, нютагай олониитын эдэбхитэд үйлэдбэриин асуудалаар хэтэрэн дашуураад, һүүлэй үедэ соёлой эмхи зургаануудай барилга, ажалшадай культурна болон гэр hуудалай эрилтые хангалгада анхаралаа багаар хандуулна. Тусхайлан хэлэхэдэ, Ангир, Шэнэ-Зам, Шэбэр гэжэ hууринуудта урдань хүдэлжэ байhан клубууд мүнөө хаагдашанхай, нийтэ ойлгууламжын, соёл болбосоролой ямаршье хэмжээ ябуулга эрхилэгдэнэгүй. Эдэ тосхонойхид hара жэлээр киношье харахаяа болинхой. Эмнэлгын газарай гэр байшангууд удаан саг соо заhабарилагданагүй, олонхинь хуушаржа мууданхай. Жэшээлхэдэ, таба мянгаад хүн зонтой Үнэгэтэй тосхоной участково больница тон уйтан, муу гэртэ байдаг. Тэндэ үбшэнтэнэй хэбтэхэ 15 hуури арай шамай эмхидхэгдэhэн нэрэтэй. Эмшэдэйнь байха байра ехэ дуталдана.

Совхозой дэбисхэр дээрэ байдаг hургуулинуудшье гэр байдалайнгаа талаар баhал hэбэреэ. Хэрбээ найман жэлэй hургуули абажа үзэбэл, классууд дутана, спортивна зал гэжэ байхагүй. Һургуулиин дэргэдэхи hурагшадай хамтын байра оройдоол дүшэн хүнэй hууритай. Холын малай гүүртэнүүдтэ хүдэлдэг түрэлхидтэй, интернадта байха зэргэтэй үхибүүдэй тоо зуугаад хүн болодог. Гэртэhээ ябажа hурадаг холын үхибүүдые hургуулидань асаржа үгэхэ ябадал эмхидхэгдэнэгүй. Үхибүүд үдэр бүри хэдэн олон километр ябагаар махадаг.

Гэр hуудалай талаар хангаха тусхай комбинат гү, али тэрэнэй таhагуудые томо томо тосхонуудта эмхидхэхыень ажалшад үнинэй дурадхадаг. Тиибэшье хүн зоной энэ эрилтые бэелүүлхэ тушаа ямаршье хэмжээн абтанагүй. Тосхон, һуурин бүхэниие болбосон түхэлтэй болгохо, үйлсэ, харгыень заhаха, модо, сэсэрлигээр шэмэхэ ябадал хаанашье хэгдэнэгүй.

Эдэ мэтэ дутагдалнуудые элирүүлэн шүүмжэлхэ зуураа, Онохойн эдэбхитэд хүдөө нютагта соёл гэгээрэлэй хүдэлмэри hайжаруулха тушаа тодорхой дурадхалнуудые, hанамжа бодолнуудые хэлээ. Зоной хэhэн ажаглалтануудые хараадаа абан, тодорхой хэмжээ ябуулгануудые зохёон табихын тула тусхай комисси байгуулагдаа. Онохойн совхозой ажалшадай ажаhуудаг hуурин тосхонуудта, бригада, гүүртэнүүдтэ соёлой гуламтанuудые бариха, hэргээн хүдэлгэхэ, гэр hуудалай, худалдаа наймаанай, эмнэлгын газарнуудай амжалтатай hайнаар ажаллаха тааруу hайн байдал тогтоохын тула гурбан жэлэй—1965—1967 онуудта бэелүүлэгдэхэ түсэб тус комисси зохёон табяад, Улаан-Үдын хүдөөгэй аймгүйсэдкомой үзэмжэдэ үгтэжэ баталагдаха, саашадань тэрэниие дүүргэлтэ болгохын түлөө совхозой партийна организаци эрид шууд тэмсэхэ байна.

А. БАЕНДУЕВ.

Польшын ажалшад һүүлэй жэлнүүдтэ айхабтар ехэ амжалтануудые түйлаа.Ороной элдэб газарнуудта зуугаад промышленна объектнүүд бодхоогдоо, тэрэнэй 74-ниинь Советскэ Союзай туhаламжаар баригдаhан. Мүнөө үедэ ГДР Чехословаки хоёрой хилэ дээрэ хүсэ ехэтэ электростанци баригдажа байна. Энэмнай 1 миллион 400 мянган киловатт хүсэтэй байха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Турувска электростанциин барилга.

ТАСС-ай фото.

ОКТЯБРИИН 47 ЖЭЛЭЙ ОЙЕ УГТУУЛАН

БЕРЛИН. Германо-советскэ хани барисаанай бүлгэмдэ 3,5 миллион үлүүтэй хүн нэгэдэдэг юм. Энээ пресс-конференциин болоходо, бүлгэмэй түбэй правлениин секретарь Г. Ролак иигэжэ мэдүүлээ. Хани барисаан, харилсан туhалалсалга, харилсаа холбоон тухай договорой ГДР болон СССР-эй хоорондо баталагдаhанhаа хойшо германо-советскэ хани барисаанай бүлгэмэй гэшүүдэй тоо 58 мянган хүнөөр олон болоо, тиихэдэ гансахан сентябрь hарада 23 мянган хүн бүлгэмэй гэшүүд болоhон байха юм.

Агуухэ Октябриин социалис революциин 47 жэлэй ойдо зорюулагдаhан хэмжээ ябуулганууды германо-советскэ хани барисаанай бүлгэм мүнөө бэелүүлжэ байна. Советскэ Союзай амгалан ёhоной гадаадын политика болон экономическа түйлалтанууд тухай элидхэлнүүд, лекцинүүд республикын бүхы округууд болон районуудта бүлгэмэй шатаар уншагдахаар бэлэдхэгдэнэ, совет хүнүүдтэй уулзалганууд эмхидхэгдэнэ. Ноябриин 6-да бүлгэмэй түбэй правлени баярай суглаа үнгэргэхэ юм. Немец болон совет арадуудай хоорондохи аха дүүгэй хани барисаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ габьяатай байhанай түлөө бүлгэмэй эрхим гэшүүд шагнагдаха гээд Г. Ролак мэдүүлээ.

Аха дүү социалис оронуудаар

ХИМИГҮҮДЭЙ ТУЙЛАЛТАНУУД ХАРУУЛАГДАНА

ВАРШАВА. Химическэ реактивүүд болон лабораторно химикалинуудай польско-советскэ выставкэ Варшавада Культурын болон наукын ордон соо нээгдээ. СССР болон ПНР-тэ химическэ реактивүүд болон химикалинуудые үйлэдбэрилгэдэ амжагдаhан түйлалтануудтай Польшын ажалшадые танилсуулха гээшэ выставкын зорилгонь болоно.

Хоёр ороной арадай ажахын шухала үүргэ дүүргэдэг гурба мянга шахуу ондоо янзын продукци выставкэ дээрэ табигданхай.

Совет болон поляк элитэ химигүүд выставкэ дээрэ хэдэн лекцинүүдые уншаа. Советскэ Союзай, Польшын научна гэрэнгы фильмүүд выставкэ дээрэ харуулагдана.

БУХАРЕСТЫН УНИВЕРСИТЕДЭЙ ЗУУН ЖЭЛЭЙ ОЙ

БУХАРЕСТ. Бухарестын университедэй зуун жэлэй ойдо зорюулагдаhан баярай суглаан эндэ болоо.

РРП-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь, РНР-эй Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшэ Георге Георгиу-Деж суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, энэ алдарта ойтой дашарамдуулан, университедэй профессорнууд, багшанар, студентнүүд болон хүдэлмэрилэгшэдые амаршалаа. Румынида наукые хүгжөөлгэдэ Бухарестын университедэй ехэ үүргэ дүүргэhые тэрэ тэмдэглээд, арадайнгаа аша туhада зорюулдаг ажалдаа шэнэ амжалтануудые түйлахыень коллективтэнь хүсөө.

Университедэйхидые Румыниин олониитын, гадаадын оронуудай олон университедүүдэй түлөөлэгшэд мүн лэ амаршалаа.

СОВЕТ ФИЛЬМҮҮДЭЙ ФЕСТИВАЛЬ

СОФИ. Агуухэ Октябриин 47 жэлэй ойдо зорюулагдажа, совет фильмүүдэй фестиваль Болгарида эхилээ. «Тишина» гэжэ үрин hайханай фильм түрүүшын үдэр эндэ харуулагдаhан байна.

Культурын болон искусствын талаар комитедэй түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Борис Вапцаров фестивалиие нээгээ. Болгариин кинематографиие хүгжөөлгэдэ совет киноискусствын ехэ удха шанартай байhые, шэнэ хүнэй сүртал бодол хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тэрэнэй дүүргэдэг үүргые Вапцаров тэмдэглэhэн байна.

ТОБШОХОНООР

⊙ Радиоактивна изотопуудай асуудалаар Варшавада суглаан болоо. Экономическа Харилсан туhалалсалгын Советэй гэшүүн оронуудай мэргэжэлтэд суглаанда хабаадана, таби шахуу элидхэл хэгдэхэ. Промышленностиин элдэб hалбаринуудта радиоактивна изотопуудые, мүн хиналтынхэмжэлгын аппаратуранууды хэрэглэхэ тухай асуудалнуудые суглаанда хабаадагшад зүбшэн хэлсэhэн байна.

⊙ МНР ПНР хоёрой хоорондо эд бараа андалдан абалсаха, мүн түлөөhэнүүд тухай протоколдо Улаан-Баатарта гар табигдаа. Энэ протоколой ёhоор Монгол орон hooho, арhа, мяха болон бусад эд бараа Польшодо худалдаха, харин Польшо хүнгэн автомобильнууд, электро-тухеэрэлгэнүүд, пумаажан бүдүүд болон бусад бараа МНР-тэ худалдаха байна.

(ТАСС).

РСФСР-эй социальна тэдхэлгын зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн

МОСКВА, (ТАСС-ай корр.). Россиин Федерациин социальна тэдхэлгын зургаануудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн hаяхан РСФСР-эй Министрнүүдэй Советэй залда болоо. Энээндэ АССР-нүүдэй социальна тэдхэлгын министрнүүд, хизаарнууд болон областьнуудай социальна тэдхэлгын таhагуудые даагшад, түбэй хэдэ хэдэн эмхинүүд болон организацинуудай харюусалгата хүдэлмэрилэгшэд хабаадаа.

Хүдөө ажахын артельнуудай гэшүүд колхозникүүдтэ социальна тэдхэмжэ үзүүлхэ союзна фондhоо пенси ба тэдхэмжэ абаха болоно. Тиимэ фонд колхозуудай олзо доходhоо, гүрэнэй бюджедэй hомололгоhоо байгуулагдаха юм. 1964 ондо колхоз бүхэн энэ фондодо бүхы олзынгоо 2,5 процентые, 1965 ондо—4 процентые оруулха болоно. Хүдөө ажахын артелиин гэшүүдтэ социальна тэдхэмжэ хангахын тула гурбан жэлэй турша соо гүрэнэй бюджедhээ 400 миллион түхэриг жэл бүри табигдаха зэргэтэй. Социальна тэдхэлгын энэ фондодо колхозникүүд өөhэдөө мүнгэ оруулхагүй юм.

Шэнэ хуулиин ёhоор, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадта үгтэдэг пенсинүүд: үндэр наhатай болоhоной, инвалидай, тэжээхэ хүнөө алдагшадта пенсинүүд үгтэхөөр тодорхойлогдонхой гэжэ элидхэлшэ хэлэбэ. Шэнэ хуулиин үндэhөөр хараалагдаhан пенсинэй урда тээ олонхи колхозуудта үгтэдэгhөө hургагүй дээшээ байха болоно. Гэхэтэй хамта, национальна олзо доходой, тайбарилан хэлэбэл, колхозуудай олзо доходой ургаhанай зэргээр пенсинүүдэй хэмжээн удаа дараалан нэмэжэ, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадта үгтэдэг гүрэнэй пенсинүүдэй хэмжээндэ хүргэгдэхэ байха.

Пенси болон тэдхэмжэ тухай хуулиин ёhоор, түрэхэ болоhон, түрэhэн эхэнэрнүүдтэ—колхозой гэшүүдтэ тэдхэмжэ үгэхэ гэжэ анха түрүүшынхеэ хараалагдаа. Тэдэниие тодорхойлхо, үгэхэ гурим гол түлэб хүдэлмэришэн, алба хаагша эхэнэрнүүдэйхидэл адлишуу байха.

РСФСР-эй ЦСУ-гай һүүлшын мэдээнүүдhээ харахада, пенси абаха колхозникүүдэй тоо манай республика дотор 3 миллион 100 мянган хүн болохо байна гэжэ элидхэлшэ дурдаба. Хүдөө нютагуудай 350 мянган ажалшад тэдхэмжэ абадаг болохонь. Тэрэшэлэн «Колхозой гэшүүдтэ пенси ба тэдхэмжэ үгэхэ тухай гуримуудай зарим онсо илгаан тухай», «Колхозой гэшүүдые шалгаха врачебно-ажалай экспертиз бэелүүлхэ хэмжээнүүд тухай» гэhэн мэдээсэлнүүд зүблөөн дээрэ соносогдоо.

МЕКСИКЭДЭ УУЛЗАТАРАА!

Олимпиин XVIII наадан хаагдаба

Олимпиин XVIII наадануул хаагдаба. Манай дэлхэйн бүхы түбинүүдэй спортсменүүдэй нимэ түлөөлэлтэ ехэтэй уулзалга түүхэдэ урда тээнь үзэгдөөгүй юм. 94 орон өөрынгөө эгээл лэ хүсэтэй, эгээл лэ түргэнөөр гүйлдэдэг, эгээн лэ габшагай шадамар эдир залуу хүбүүд, басагадаа Токио эльгээгээ.

Мүнөөнэй наадануудта эгээл лэ олон орон хабаадаа. Энэ халаа манай үе сагай шэнжэ тэмдэг болоно. Шэнээр хабаадагшадай дунда һүүлэй жэлнүүдтэ бөөэ даанхай байдалтай болоһон Африкын арбан орон бии.

Дэлхэйн олон рекорднууд олимпиадын үдэрнүүдтэ шэнэлэгдээ. Шанга мүрысөөнүүд олоор боложо, бүхы дэлхэйн спортдо дурлагшад тэрэнэй хойноһоо ажаглан харадаг байгаа. Тиихэдэ олимпиадын угаа ехэ удха шанарынь гэхэдэ, Японой спортдо дуратайшуул илаһаншье, булигдаһаншье спортсменүүдые аб адли хани халуунаар угтадаг байгаа. Наадануудай боложо байһан үдэрнүүдтэ залуушуулай хани барисаан улам бэхижээ. Дэлхэйн бүхы нютагуудһаа ерэһэн 8 мянга гаран спортсмен олимпиин тосхондо ёhотойл һайн хани барисаатайгаар сагаа үнгэргөө, хэлэнэй болон шэг шарайн илгаанууд тэдэнэй харилсаа холбоо байгуулгадань һаад ушаруулаагүй.

Спортивна энэ ехэ фестивалиие хаалга угаа ехэ һайндэр болоһон байна. Национальна стадионой трибунанууд дээрэ хүн зон дүүрэтэрээ суглараа. Токиогой хүн зон нааданда хабаадагшадые ябахынь урдуур үшөө дахин амаршалхын тулада эндэ ерэхые эрмэлзэдэг байгаа.

Москвада үдэ боложо байха үеэр һайндэр эхилээ, тиихэдэ Токиодо боро хараан боложо стадионие прожекторнуудэй гал гэрэлтүүлээ.

Суглуулагдамал угаа ехэ оркестр наадажа, олимпиин гимныи аялган зэдэлээ. Туг баригшад стадион дээрэ орожо ерээ. Олимпиадын түрүүн бии болоһон ороной—Грециин туг баригшад заншалай ёһоор түрүүлжэ ябаа. Нааданда хабаадаһан оронууд тугуудаа эрхим спортсменүүдтээ барюулһан байна.

Наадануудта хабаадагшадые амаршалан, элдэб үнгын галнуудаар ялаһан вертолёдууд стадион дээгүүр ниидээ.

Олимпиадада хабаадагшадай—спортсменүүдэй хамтаддагдамал колонно стадион дээрэ орожо, харагшадые амаршалаа. Эдир залуу хүбүүд, басагад эбтэй эетэйгээр, соггой хүхюутэйгээр хүтэрэлдэн ябажа гараа. Харагшад нааданда хабаадагшадые нэрьемэ удаан альга ташалгаар угтаһан байна.

Сагаан үнгэтэй парадна хубсаһа үмдэһэн япон морягууд угтануудые тойрожо, гурбан тугые, Грециин, Японой болон Мексикын—олимпиин эстафетые хүлеэн абаха ороной тугуудые стадионой башни дээрэ өөдэнь үргэнэ.

Туг баригшад, спортсменүүд трибунын дэргэдэ дүхэриглэн зогсоно. Уласхоорондын олимпиин комитедэй президент Э. Брэндедж үгэ хэлэжэ, Токиогой олимпиадые хаагдаһан дээрэ соносхоо. «Олимпиин XIX наадые үнгэргэхын тулада дүрбэн жэл болоод, Мексикэдэ суглархыень бүхы оронуудай залуушуулые би уряалнаб. Залуушуул золтой жаргалтай, эбтэй эетэй байг лэ, юуб гэхэдэ, имагтал залуушуул бүхы үе сагай хүн зоной аша туһада зорюулһан олимпиин галые эрэлхэг зоригтойгоор, омогорхолтойгоор үргэн ябажа шадаха байнат» гэжэ тэрэнэй хэлэһэн үгэнүүд һүр жабхалантайгаар дуулдаа.

Стадион дээрэ харанхы болоно, гансал олимпиин гал носоһон зангаараа. Прожекторнуудэй туяа олимпиин тугые гэрэлтүүлнэ. Тиигэжэ энэ туг намдуу аалиханаар буулгагдана. Салютай абяан нэерэн дуулдана. Нангин зулын гал намдуу аалиханаар бүхэбэ.

Япон морягуудай барижа ябаһан олимпиин тугуудай абаашагдахадань урилдаанай харгые прожекторнуудэй гал гэрэлтүүлнэ. Япон басагад гимнастнуудай гартаа барижа ябаһан хэдэн зуун факелнуудай галнууд стадионой поли дээрэ һубагтан харагдана. «Уулзатараа баяртай, уулзатараа баяртай», «1968 ондо Мехико городто бидэнэр дахяад уулзахабди» гэһэн үгэнүүд стадион дээгүүр яларан харагдана.

ТАСС-ай тусхай корр.

Токио, октябриин 24.

Олимпиин НААДАН

ОЧКОНУУД, МЕДАЛЬНУУД

(Командануудай даб дээрэхи дүнгүүд)

Токиогой олимпиадын дүүрэхэдэ, СССР-эй команда 30 алтан, 31 мүнгэн, 35 бронзо медальтай боложо, 608,3 очко абаа. США-гай команда 36 алтан, 26 мүнгэн, 28 бронзо медаль абажа, 581,8 очкотой болоо. Германиин нэгэдэмэл команда—10 алтан, 22 мүнгэн, 18 бронзо (очконь 337,5), тэрэ тоодо ГДР-эй—3 алтан, 7 мүнгэн, 3 бронзо (очконь 103), Японой—16 алтан, 5 мүнгэн, 8 бронзо (очконь 235), Италиин—10 алтан, 10 мүнгэн, 7 бронзо (очконь 185), Венгри—10 алтан, 7 мүнгэн, 5 бронзо (очконь 174) медальнуудтай болоо.

(ТАСС).

АЛТАН МЕДАЛЬДА ХҮРТЭГШЭД

Леонид ЖАБОТИНСКИЙ, Борис ШАХЛИН, Ирина ПРЕСС, Валерий ПОПЕНЧЕНКО, Валерий БРУМЕЛЬ, Тамара ПРЕСС, Степан ОЩЕПКОВ, Лариса ЛАТЫНИНА, Андрей ХИМИЧ, Анатолий КОЛЕСОВ.

УРГАСЫН ҺАЙНДЭР

Баян ургасата таряанай, үбһэ ногооной хуряагдаад байһан энэ үедэ хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд хэһэн ажалайнгаа дүн гаргажа, ургасын һайндэрые үнгэргэдэг заншалтай. Зэдын үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозууд таряанай яһала һайн ургаса хуряагаа. Гүрэндэ таряа худалдаха түсэбөө дүүргээд байхадаа, нёдондонойхиһоо 69 мянган центнер үлүү таряа тушааһан байна.

Гүрэнэйнгөө урдахи уялга дүүргэхэ талаар зарим ажахынууд горитой амжалта туйлаба. Борьёогой совхоз түсэбөөр хараалагдаһанда орходоо 2,5 дахин ехэ таряа худалдаа. Ленинэй, Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхозууд хоёр жэлэй түсэб дүүргээ. Олонхи колхоз, совхозууд урэһеэ хаажа дүүргээд, элеэ хоолой болон тэжээлэй фонд байгуулаа. Үндэр ургаса абалгаар ажахынуудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгөөр Гэгээтын Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз (түрүүлэгшэ нүхэр Н. Н. Щербаков, парткомойнь секретарь нүхэр Ц. Б. Гармаев, агроном П. И. Никитин) эрхим амжалта туйлаа. Энэ колхоз 6557 гектар таряалан дээрэһээ дунда зэргээр 11,5 центнер таряа хуряаһан байха юм. Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз баян ургаса хуряаһанайнгаа түлөө Зэдын хүдөөгэй үйлэдбэриин парткомой, үйлэдбэриин управлениин, аймсоведэй гүйсэдкомой Улаан тугта хүртэжэ, аймагай хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэбэ.

20 мянган центнерэй оронд 53 мянган центнер таряа гүрэндөө худалдаһан Борьёогой совхоздо Улаан туг барюулагдаа. Мүн хүндэлэлэй самбарта оруулагдаа.

Механизаторнуудай дундахи мүрысөөндэ Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой тракторна таряан ажалай бригада (даагшань нүхэр Ф. Д. Заболоцкий) 1350 гектар талмай дээрэһээ гектар бүриин 13,7 центнер, тиихэдэ 208 гектар газарай га бүриһөө 31 центнер шэниисын ургаса хуряагаа. Тиигэжэ үндэр ургасын чемпион боложо, улаан вымпелдэ хүртөө.

Үбһэ ногооной үндэр ургаса абаһан Зэдын Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой луговод С. Ф. Таркановский, кукуруза һайнаар ургуулһан энэ колхозой кукурузашад И. Поддельский, В. Дашиев, М. Голосеев гэгшэд шалгараа.

Борьёогой совхозой комбайнер Григорий Саттаров «СК-3» комбайнаар 405 гектарай ургаса хадаа, 670 гектарай ургаса суглуулжа сохёо. Борьёогой «Коммунизм» колхозой механизатор, коммунис ажалай ударник Федор Халиулин «ДТ-54» трактораар 9 һарын туршада 1660 гектар газар нэгэ условно трактораар зөөлэн хахалалга хээ. Эдэ механизаторнууд бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллаһанайнгаа урэ дүнгөөр аймагай чемпионууд болонхой.

Петропавловкын соёлой Байшанда управлениин колхоз, совхозуудай таряан ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй туйлалтануудые харуулһан выставкэ һаяхан үнгэргэгдэбэ. Тэрээндэ 1000 гаран хүн хабаадалсаа. Доржи Банзаровай, Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай стендүүд һайнаар түхеэрэгдээ. Тэрэ үдэр «Колос» гэжэ кинотеатрта управлениин түрүүшүүлэй суглаан боложо, үндэр ургасын мастернуудта, эрхим механизаторнуудта шангууд, үнэтэ бэлэгүүд барюулагдаһан байна.

В. КЛОЧИХИН.

МҮНӨӨНҺӨӨ БЭЛЭДХЭЛ ЭХИЛЭЭ

«Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай актова зал соо «Армеец» командын футболистнуудтай уулзалга болохонь» гэһэн һураг суу футболдо дуратайшуулай дунда хүл хөөрсэг татаа. Үдэшын эгсэ зургаан часта актова зал соо хүн зон олоороо сугларжа, «Армеец» командын капитан В. В. Зубаревич гэгшын тоосоо шагнаһан, олон тоото асуудал һуража абаһан байна.

— Хэнэйтнайшье мэдэһээр, манай «Армеец» команда бусад футболистнуудай дундаһаа хамта дээрэнь 34 очко абажа, арбадахи һуури эзэлһэн байна. Энэмнай тиимэшье ехэ илалта, амжалта бэшэ гээшэ ааб даа. Манай команда яахадаа иимэ үсөөн очкотой болоо юм гэхэдэ, нэгэдэхеэр, март һара соо дулаан уларилтай нютаг һорилго үнгэргэхөөр ошоһон бидэнэр, тэндэ мүртэй һорилго, мүрысөөшье үнгэргэжэ шадаагүйбди. Шалтагааниинь—бидэнэрэй тэндэ хорин хоногой туршада байхада ходоодоо хура бороон орожо байһан. Тэндэ бидэнэр хоёр уулзалга үнгэргэһэн байнабди. Тиихэдээ хэн хэнэй ямараар наададагыень, шүүжэ, мэдэжэ абахань бэрхэтэй байгаа. Энээнһээ уламжалан наадanай түрүүшын хахадта бирагдаагүй бэлэй,—гэжэ нүхэр Зубаревич хэлэнэ.

Наадanай хоёрдохи хахадай эхилхэдэ «Армеец» команда бага зэргэ «даляа һэргээжэ» захалһан. Тиибэ яабашье һаа, шадамар бэрхэ командануудтай наадахадаа яһала һайн хамгаалга хэжэ шададаг һааб даа. Зүгөөр, муугаар наададаг командануудтай уулзахадаа шүүгдэдэг гү, али үгышье һаа тэнсэшэдэг байһан.

Асуудал: иимэ ушар ямар шалтагаанһаа болоноо?

Харюу: манай команда энэ жэлэй наадanда аяар 16 дахин тэнсэһэн байна. Тиихэдэ Хабаровскын футболистнууд 18 дахин тэнсэһэн. Шалтагааниинь гэхэдэ, нэгэдэхеэр, наадanай хоёрдохи хахадта гурба хоноод лэ ээлжээтэ уулзалгаяа үнгэргэхэ баатай болодог байгаабди. Энээнһээ уламжалан футболистнууд түргөөр эсэдэг болоһон. Тиимэһээ тэнсэхые оролдодог, тиигэжэ ябаһаар шүүгдэхэшье ушар тохёолдодог һэн. Хоёрдохёорнь болоходоо манай командада шаб гэмэ һайн добтологшо үгы.

Асуудал: Алас Дурна зүгтэ айлшалхадаа али командатайнь һайн наадажа ерээбта?

Харюу: энээндэ юун гэжэ харюусалтай гээшэб? Футболистнуудай дунда муу, һайн гэһэн илгаа байдаггүй. Алишье командатай наадахадаа шүүхэ гэһэн эрмэлзэл команда бүхэнэй урда табигдадаг. Жэшээнь, бидэнэр Шэтын «Забайкалец» командые шүүхэ зорилго урдаа табиһаар үнинэйбди. Теэд энэ наадамнай бурууһурэшоо һааб даа. Владивостогой «Луч» командатай наадахадаа баһал 2:0 тоотойгоор шүүгдээ һэмди. Хабаровск город ерэн гэһээмнай талмайн эзэд маанадые шүүһэн, үни хада өөһэдтөө очко бэшэжэ, командануд ямар һуури эзэлжэ ябанаб гэһэн таблицаяа зохёожо һуугаа бэлэй. Иимэ ушарай тохёолдоод байхада, яашье һаань шүүхэ зорилго урдаа табигдаһан байгдаа. Наадanай эхилэн сасуу манай добтологшод гоё һайханаар сүмэрэн орожо, тоо нээжэрхиһэн юм. Наадanай түрүүшын хахадай дүүрэтэр талмайн эзэд харюугай бүмбэгэ оруулжа, тоогоо 1:1 болгобо. Бидэнэй баһал тэнсээбди гэлдэжэ һуутар, манай добтологшод хоёрдохи бүмбэгэеэ бэлэглэжэшье, наадан дүүрээ һэн...

Комсомольск-на-Амуре городто ерэхэдэ, хура бороотой, наадanай талмай шабар шабхаар зуурагдашаһан байгаа бэлэй. Талмайн эзэд маанадые шүүхэ зорилготойгоор шанга добтолго хэһэн, аяар 15 дахин буланһаа бүмбэгэ сохиһон байна. Тиибэшье һаань, «Армеец» бүлгэмэй Жуйков түрүүтэй добтологшод, яһала һайнаар наадажа, уулзалгаяа 2:1 тоотой түгэсхэһэн байна. Һүүлшымнай уулзалга Благовещенскдэ үнгэргэгдэхэдөө, 0:0 тоотойгоор дүүрээ һэн. Эндэ манай командын добтологшод шүүхэ арга боломжоёо хэрэглэжэ шадаагүй.

Асуудал: «Армеецэй» футболистнууд сооһоо хэниинь эрхим һайнаар наадажа, хэды бүмбэгэ сохиһон байнаб?

Харюу: маанадай дунда энэ тэрэмнай бэрхэ, һайнаар наададаг гэжэ илгадаггүйбди. Нэгэнэйнгээ наадая муугаар эхилээ һаа, добтологшод, хамгаалагшадшье бирахагүйнь мэдээжэ. Бүхы асуудалаа коллективээрээ шиидхэжэ, урагшаа дабшаха зорилго урдаа табидаг байнабди. Хэнэйншье мэдэһээр, һайн добтологшо 30—40 метрэй зайһаа бүмбэгэ сохижо, ворота руу оруулжархидаг. Харин манай футболистнуудай дунда хоёр метрэй зайһаа воротаһаа хажуу тээшэнь сохихо ушар үзэгдэдэг. Футболистнуудай хэниинь олон бүмбэгэ сохёо юм гэхэдэ, Яковлев—6, Сенотрусов, Крыласов гэгшэд 4-4 бүмбэгэ сохижо оруулһан байна.

Асуудал: Республикын нэрэ соло хамгаалхаар «Армеец» үлэхэнь гү? Командада шэнэ футболистнууд нэмэхэ гү?

Харюу: үлэхэ даа, үлэхэ. Командадамнай футболистнууд Конфидерат, Сенотрусов, Неизвестных гэгшэд нэмээ һааб даа. Тиихэдэ энэ жэлдэ Шэтын командада наадаһан Ершов гэдэргээ бусаха хүсэлэнтэй.

Асуудал: үбэлдөө юу хэхэ, ямар һорилго, мүрысөө үнгэргэхөөр хараалнабта? Хаана байха, амарха болонхойбта?

Харюу: командаяа шанга тулалдаанда мүнөөнһөө бэлэдхэхэ зорилготойбди. Декабрь, январь һарануудта сана, коньки, хоккей наадалгаар, мүн гимнастика хэжэ байгаад һайн һорилго хэхэ түсэб манай урда табигдана. Дээдэ Онгостойн «Учитель» гэжэ амаралтын байшанда байха, амарха болонхойбди.

Асуудал: хирэ хирэ болоод футболистнуудаа һэлгэжэ байхаар тусхай һургуули эмхидхэжэ, залуу спортсменүүдтэй һорилго, мүрысөө хэнэ гээшэ гүт?

Харюу: иимэ асуудал маанадай урда табигдаһаар үнинэй. һуралсалай энэ жэлдэ спортын тусхай һургуули нээгдэжэ, эндэ 360 һурагшад спортын зүйлнүүдээр һорилго, мүрысөөнэй дүршэл, техникэтэй танилсаха байна. Тиихэдэ тус һургуулида футболдо дуратай залуу хүбүүдһээ бүридэһэн команда эмхидхэгдэхэ.

Олон тоото асуудалнуудай һүүлээр «Армеец» бүлгэмэй командада ВЛКСМ-эй городской комитедэй, республикын спортын бүлгэм болон эмхинүүдэй Союзай Соведэй Хүндэлэлэй грамота, дурасхаалта бэлэгтэйгээр угтөө.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

Айл бүхэндэ—газетэ, журнал

ГАБШАГАЙ ПОЧТАЛЬОН

Ефросинья Даниловна Целикова Шулуутайн леспромхозой түб тосхонойхидой ехэл һайн һанаха, дүтэ таниха хүниинь юм. Тэндэхи 200 урхэтэ айлай захиһан 600 гаран хэһэг газетэ, журналнуудынь саг доронь хүргэхын тула Ефросинья Даниловна үдэр бүри тосхоной үйлсэнүүдые хүндэлэн утаашань һүндэлдэг, хотон зондоо хүндэтэй болоһон почтальон.

Ерэхэ жэлдэ хэблэл захиха халуун хүдэлмэриин мүнөө эхилээд байхада, нүхэр Целиковагай айл хотоноороо ябахань, уншагшадаараа уулзахань улам түргэдэнхэй. Манай орон дотор, хари гүрэнүүдтэшье гарадаг элдэб янзын хэблэл тухай захигшадайнгаа дунда ойлгууламжын, соносхол мэдээсэлэй хүдэлмэри үргэнөөр ябуулна, хэнэй ямар хэблэлдэ захил хэхэ эрилтые мэдэжэ абана. Нэгэн доро шэнэ жэлэй захил шадамар һайнаар ябуулна.

Хэблэл захилгын эхилһэнэй—октябриин 18-һаа хойшонхи хоёрхон хоногой турша соо Ефросинья Даниловна 332 хэһэг газетэ, журнал хүн зондоо бэшүүлжэ, тон һайн жэшээ харуулна. Захил абалган үргэлжэлүүлһээр.

Хойто жэлдэ тосхонойнгоо зоной дунда энэ жэлэйхиһөө горитой олон газетэ, журналнуудые тарааха гэһэн социалис уялгаяа нүхэр Целикова амжалта түгэс дүүргэхэнь лабтай.

Зураг дээрэ: Е. Д. Целикова.

И. ХАЗАГАЕВАЙ фото, текст.

Хэблэл олоор тараагша

Мария Изотовна Манзарова Улаан-Үдын үйлэдбэриин уни... ленинин «Гигант» колхозой бухгалтер. Тэрэ хадаа Шэнэ-Бэрээн тосхоной ажалшадай дунда газетэ, журнал олоор тарааха, тэдэнэртэ захюулха талаар ехэ хүдэлмэри ябуулна. Нүхэр Манзарова хэблэл эдэбхитэйгээр тараагша юм.

1965 ондо абтаха газетэ, журнал тосхонойнгоо ажалшадта захюулха хүдэлмэри эмхидхээ. Тиихэдээ 2000 түхэригтэ 315 хэһэг газетэ, 120 хэһэг журналда захил хэгдээ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Мүнөөдэрэй номерто:

Нэгэдэхи хуудаһанда: гүрэндэ таряа худалдаха түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэһэнтэйнь дашарамдуулан, КПСС-эй ЦК-гай РСФСР-тэхи бюродо, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, РСФСР-эй колхозниг... болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд, партиина, совет, хүдөө ажахын, профсоюзай, комсомолой эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэдтэ, бүхы ажалшадта КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй эльгээһэн амаршалга, КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, КПСС-эй РСФСР-тэхи ЦК-гай бюрогой, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй үгэһэн рапорт, «Гээгдэнги ажахынуудые— түрүү зэргэдэ» гэһэн түрүү бэшэг.

Хоёрдохи хуудаһанда: Партиино-гүрэнэй хиналтын хуудаһан. Б. Семенов—«Ургаса дээшэлүүлхэ арга», Е. Степанова, А. Коротаева, С. Чупиков гэгшэдэй корреспонденцинүүд.

Гурбадахи хуудаһанда: АПН-эй научна шэнжэлэгшэ Ю. Ма... риниинай «Восход» одон онгосо тухай зургаан асуудал» гэһэн корреспонденци, Захаамиинай арадай театрай эмхидхэгдэһээр табан жэл болоһон тухай Ю. Коркиной статья, мүн бусад шэншье материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: хилын саанаһаа мэдээсэл, Улаан-Үдын ажалшадай депутадуудай горсоведэй дүрбэдэхи сессиин тогтоолнууд.

„Нэгэдэлээ бэхижүүлхэ"

НИКОЗИ, октябриин 24. ТАСС-ай корреспондент Н. Семенов, «Правдын» тусхай корреспондент Н. Брагин нигэжэ дамжуулна:

Өөрынгөө Эхэ ороной эрхэ сүлөөгэй болон бэеэ даанхай байдалай түлөө киприодуудай тэмсэлтэй уласхоорондын һанал нэгэдэлгын үдэрые Кипрэй арад мүнөөдэр үргэнөөр тэмдэглэжэ байна. Бүхы орон дотор олон зоной хабаадалгатай суглаанууд, митингнууд үнгэргэгдэнэ. Парламентын депутадууд, профсоюзуудай, залуушуулай болон эхэнэрнүүдэй организацинуудай хүтэлбэрилэгшэд, олониитын болон политическэ ажал ябуулагшад суглаанда хабаадагшадай үмэнэ үгэнүүдые хэлэнэ. Фамагуста, Ларнака болон Пафоста олониитын ехэ суглаанууд амжалтатайгаар үнгэрөө.

Харин добтолгонуудһаа болон аралые империализмын сэрэгэй-стратегическэ плацдарм болгохо түсэбые Кипртэ баадхаха гэһэн НАТО-гой һэдэлгэнүүдһээ республикала хамгаалха хэрэгые эсэстэнь хүргэхөөр киприодуудай хүсэд шиидэнги байһые Лимасол гэжэ промышленна городойхид эли тодоор харуулаа. Ажалай министр Т. Пападопулос, парламентын депутат, Кипрэй залуушуулай нэгэдэмэл демократическа организациин (ЭДОН) түрүүлэгшэ Х. Димитриадис эндэ болоһон митинг дээрэ үгэ хэлээ. Кипр тушаа империалистнуудай харата һанаашалга таһалгаряагүй гаргажа байһые үгэ хэлэгшэд уур сухалгайгаар буруушаагаа. республикые усадхажа, тэрэнэй газарые НАТО-гой баазанууд болгохо зорилгоор НАТО дотор бэлэдхэгдэжэ байһан үгэсэлгые элишэлэн харуулаа. «Бүхы түрүү, эб найрамдалда дуратай хүн түрэлтэн Кипрэй республикатай һанал нэгэдэнги байһанаа мүнөөдэр харуулна, үнэн зүб хэрэгэй түлөө манай хэжэ байһан тэмсэлдэ дэмжэлгэ үзүүлхээр бэлэн байһан тухайгаа мэдүүлнэ гэжэ Кипрэй арад мэдэнэ» гээд Димитриадис мэдүүлээ.

Кипрэй залуушуул болон арадта дэлхэйн элдэб оронуудай залуушуулай организацинуудай эльгээһэн олон тоото бэшэгүүдые толилхо зуураа, хэблэл нигэжэ тэмдэглэнэ. Тэмсэжэ байһан Кипртэй һанал нэгэдэлгын үдэр үнгэргэхэ тухай Москвада болоһон залуушуулай бүхэдэлхэйн хуралдаанай уряал манай планетын бүхы нютагуудта халуунаар дэмжэгдээ. «Эб найрамдалда дуратай гүрэнүүд болон арадуудай хамагай түрүүндэ, Советскэ Союзай талархалга маанадта шэнэ хүсэ оруулна, НАТО-гой үгэсэлгэдэ эсэргүүсэн, эрхэ сүлөөтэ, бэеэ даанхай амгалан ёһоной Кипрэй түлөө тэмсэл амжалтатайгаар дүүрэхэ гэһэн этигэл түрүүлнэ.

Агуухэ Октябриин хүндэлэлдэ

ПРАГА, октябриин 24. (ТАСС). Агуухэ Октябриин 47 жэлэй ойе ехэ һайндэр болгон тэмдэглэхэ бэлэдхэл социалис Чехословакида хэжэ байнхай. Һайндэрэй ойртожо байһанайнь шэнжэ, Остравын горнягууд болон металлургнуудай, Словакиин, Моравиин таряашадай, Братиславын химигүүдэй, Брногой машина бүтээгшэдэй ажал хүдэлмэриһөө элеэр харагдана.

Чехословакиин горнягууд Агуухэ Октябриин һайндэртэ бэлэг болгон түсэбһөө гадуур 2,5 шахуу миллион тонно нүүрһэ малтаа. Октябриин 40 жэлэй ойн, фашис эзэмдэлгэһээ Чехословакиие Совет Армиин сүлөөлһөөр 20 жэлэй ойн хүндэлэлдэ зорюулагдажа, ороной шахтануудта социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Братиславын химигүүд арба һарынгаа үйлэдбэриин программые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө тэмсэнэ. Ороной металлургнууд һүүлшын һаранuудта жэлэйнгээ түсэбһөө гадуур 70 мянга гаран тонно металл үгэһэн байна.

Советскэ ехэ химиин шэнэ барилгануудай захилнуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө машина бүтээлгын олон заводуудай хүдэлмэрилэгшэд мүрысэнэ.

Октябриин революциин 47 жэлэй ойдо зорюулагдаһан выставканууд бүхы орон дотор нээгдэхэ юм. Экономическа болон культурна байгуулалтадаа Советскэ Союзай туйлаһан асари ехэ илалтанууд харуулагдаха.

Дүшэн ороной эрилтэ

НЬЮ-ЙОРК, октябриин 24. (ТАСС). ООН-ой гэшүүн 40 орон, тэрэ тоодо Латиин Америкын 21, Европын 5, Афроазиин 14 орон ООН-ой Генеральна Ассамблейн XIX сесси нээлгые 1964 оной декабриин 1 болотор хойшолуулха гэһэн эрилтэ хээ.

Эдэ оронуудай түлөөлэгшэд ООН-ой генеральна секретарь У Танда бэшэг эльгээгээ. ООН-ой гэшүүн олонхи оронууд һаяхан зүбшэл хэхэдээ, Генеральна Ассамблей нээлгые хойшолуулбал, организациин аша туһада бүри туһатай байха, Генеральна Ассамблейн хүдэлмэридэ гэшүүн гүрэнүүдэйнь бүри һайн туһа нэмэри оруулгые хангаха гэжэ тооолоһон байна гээд бэшэг соо хэлэгдэнэ.

БУРЯАД ҮНЭН

4 дэхи нюур.

1964 оной октябриин 27.

Редакторай орлогшо

Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора—23-67, зам. редактора—38-42, зам. редактора—35-84, секретариата—27-37, отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни—47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни—48-89, 33-61, корректорская—35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологического—24-74, советского строительства и быта—34-93, рабселькоров и писем—25—41, 38-30, информации—32-74 и переводов—34 05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00255.

Зак. № 1051